

**11 жовтня 2011 року
Юлію ТИМОШЕНКО засуджено
до семи років ув'язнення
з позбавленням права обіймати
посади у владі на три роки**

Фото Олеса Дмитренка

НЕПРИСТОЙНІ НАСОЛОДИ ВЛАДИ Роздуми філософа

Олексій ШЕВЧЕНКО,
доктор філософських наук

O tempora, o moris! (О часи, о звичаї!)
Цицерон

До написання цих нотаток мене підштовхнули події останніх місяців, що знаменують початок системної “зачистки” опозиції і реальної загрози реанімації найогидніших рис нашого порівняно недавнього минулого. Моя основна мета полягає у спробі зрозуміти, що відбувається з нами, і при цьому не вдаватися до заялжених характеристик на кшталт “авторитаризм”, “тоталітаризм”, “диктатура”. У спробі проаналізувати ту “прірву”, в яку ми зараз скочуємося, з дещо незвичного ракурсу — з погляду метафізики моралі.

Логіка, на яку я спираюся у своєму виборі, дуже проста. За будь-яким із соціально-політичних явищ стоять конкретні виконавці — люди з певним психотипом, системою цінностей (або за наших умов — “понять”), інтелектуальним горизонтом і культурними уподобаннями. Якщо йдеться про відверто недемократичні (хоч це і заїжджене слово) режими, то до згаданих характеристик потрібно додати опис характерних збочень цих людей. У цьому пункті я повністю згоден з Еріхом Фроммом у тому, що біля витоків таких режимів завжди присутні збоченці: патологічні нарциси, садисти, некрофілі, маніяки і параноїки влади.

Ось про ці феномени я і хочу поговорити, бо переконаний: **анатомія цієї людської деструктивності** може багато прояснити в загальній, що далі, то більшій, деградації “моралі”, свідками якої ми є. Звідки сам термін “непристойні насолоди”, який, я

вважаю, є ключовим для розуміння суті цієї деструктивності? Для довідки скажу, що цей термін вдало використав дуже популярний словенський філософ і культур-психоаналітик С. Жижек для пояснення особливостей зазначених вище політичних режимів. Продовжуючи лінію Е. Фромма (хоч і не посиляючись на нього) в дослідженні соціальної психопатології, він включає в орбіту свого дослідження виміри **Бажання** і **Насолоди**, які в той чи інший спосіб пов'язані з Насильством і неминуче супроводжують усі “спрямування владних повноважень”.

Коротко резюмуючи суть ідей С. Жижека щодо зв'язку між насолодою і насильством, можна сказати наступне. Якщо подібне насильство формалізоване й жорстко регламентоване інститутами і правовими нормами (як у демократичних державах), то частка можливих перверсійних задоволень для людей зведено до контрольованого мінімуму. (Хоча жодний політичний устрій не може сам вберегти від появи таких збочень. Згадаймо тортури у в'язниці Гуантанамо.) Однак є тип товариств, у яких подібну насолоду фактично легалізовано. Такий, на думку С. Жижека, “тоталітаризм”, що характеризується **тотальною психопатологією**, яку влада поставила ледь не в обов'язок і катам, і жертвам.

Характеристика “непристойності”, яка за такого типу режимів обов'язково супроводжує всі сценарії Бажання, пов'язана з руйнуванням звичних норм — інституційних, правових, моральних, релігійних. Своєю чергою, таке руйнування провокує потужний викид темної енергії і створює атмосферу святкування свободи від усіх колишніх обмежень. У контексті цього сценарію Бажання німецький фашизм і радянський сталінізм споріднені не просто мас-

штабами насильства, а й вибухом непристойності, яка це насильство супроводжує.

Щоб не втомлювати читача викладом цієї дещо незвичайної для політології теорії тоталітаризму, хочу одразу закріпити у свідомості тезу про те, що після 2010 року ми почали жити під знаком зазначеної непристойності і що сталіністський “душок”, який буквально витає в повітрі й пронизує знакові політичні події (насамперед ідеться про процеси над Юрієм Луценком і Юлією Тимошенко), прямо впливає з легалізації непристойності в загальнодержавному масштабі, з тотального **глумління** над зруйнованими інститутами, нормами і принципами людяності. Цим “оргійним” характером в утвердженні Зла новий режим відрізняється від повзучого, тьмяного, бюрократично-анального авторитаризму Леоніда Кучми.

Пригадую перше враження від зіткнення з цією непристойністю. Після перемоги на виборах—2010 переможці влаштували майже двотижневий шабаш на площі Лесі Українки (біля ЦВК). Протягом усього цього періоду вбрані в темне п'яні донецькі люмпени ходили по Печерську як конкістадори, яким місто (більшість населення якого, до речі, відкинуло їхнього кандидата) було віддано на розграбування. Це було справжнє “свято чорнухи”. Гриміла оглушлива музика, з мікрофонів лунали одні й ті самі істеричні крики про перемогу Віктора Януковича, які так нагадували німецьке “Хайль!”. Я мимоволі порівнював відчуття від цього шабашу з відчуттями, які мене переповнювали під час Помаранчевої революції, коли у людей були світлі обличчя і коли всі наївно вірили в прихід утопічної епохи “Царства

Дмитро ПАВЛИЧКО

СУД

*До зали суду, наче зв'язкова
З моєї сотні, піймана у Лючі,
Заходить Юля. А в судді брова
Підскакує, мов щиглик на колюччі,
І западає тиша гробова.*

*Втім Юля встала: “Слава Україні!”
І в залі встала воїнів чота:
“Героям слава!”... Прокурорів міні
Розсипались, і блискавка крута
Просаяла в небесній височині,
І стало ясно: це не суд, а мста!*

*Це мста за те, що та жона готова
На президентські вибори піти
І вдруге виграти! О будь здорова,
Відважна жінко з серцем сироти,
І хай хахлів дратує твоя мова,
Державна й неподолана, як ти!*

*Крик на Хрещатику. В законі вори.
Кричить держави нашої страма.
Кричать офшори, банківські контори,
Кричить хахол пащеками трьома,
Замкнені очі, ні, очей нема,
Є тільки горла отвори в потвори.*

*Той крик гуде в каштановім гіллі,
Будинки глухнуть, глухнуть тротуари.
Хахли й донецькі рідні москалі
Ревуть: “На нари — Юлію, на нари!”
Дрижання чути у віконнім склі,
І чути, як тремтять над світом хмари,
А під землею — мертвяки гнилі.*

*Крик на Хрещатику. Колона п'ята
Перекричати хоче цілий світ,
Що руку Юлі подає. Проклята
Америка, Європа і реб'ята
Кремлівські невдоволені. Привіт!*

*Відома курва цілий рік кричала:
“Замкніть же паню в білому! Замкніть!”
А нині в Шустера крізь плач сказала:
“Я б задушила того генерала,
Що Юлю наказав заперти в кліть”.*

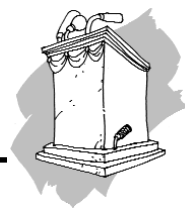
*А президент свої незвинні руки,
Чистесенькі, вмиває, мов Пилат.
А пан суддя — Закон з бичем принуки! —
Безликий, мов без стрілок циферблат,
Вже пише вирок: “Здерти білий плат
З підсудної, хай гине від розпуки,
Хай вирвуть з неї серце чорні круки
Печалі, — хай не вийде із-за ґрат”.*

*А противсіхи, інтелектуали,
Що нареклися нації мечем,
І всі свої страждання оспівали,
І жінку в білому скаменували,
І віддали її на суд нікчем.
О, генії, позначені злобою
Чужого самолюбного ума,
Не бились ви з холерою й чумою,
Бо ви самі — холера і чума.*

*І я виходжу, наче з пекла, з суду,
Де вигоріла кров моя дотла,
Й не йду додому, там стояти буду,
Біля тюрми, мов птаха без крила;
Чекатиму на явище спасення,
Стоятиму на смертнім хіднику,
Допоки Юля не пройде повз мене
На волю у терновому вінку.*

30.IX.2011. Київ

Закінчення на стор. 2

Закінчення.

Початок на стор. 1

Добра”. 2010 року все було інакше. Тепер із глибини душ піднімалося все темне і бридке. Це була оргія агресивного реваншу, і всім своїм виглядом та поведінкою прибульці говорили: “Ми вас “зробили” і ми вас “матимемо”. На відміну від месіанської есхатології Майдану тут витав дух Апокаліпсиса. І саме зараз він розквітнув пишним цвітом.

Наприкінці статті я ще повернуся до опису цієї атмосфери, всіх “ексцесів непристойності”, якими вона насичена. Зараз я торкнуся лише тих їхніх проявів, які безпосередньо пов’язані з судовими процесами над Ю. Луценком та Ю. Тимошенко і які, у свою чергу, є наслідками руйнування основ незалежної судової системи. Частенько ці процеси через їхню абсурдність і необґрунтованість звинувачень називають “кафкіанськими”, проте це зіставлення поверхове. Адже основний пафос роману “Процес” Ф. Кафки полягає у фіксації “непристойного вивороту Закону” (С. Жижек), причому Закону як такого, оскільки він завжди містить у собі презумпцію вини кожного з нас і можливість несправедливого Насильства щодо кожного з нас. Нинішнє ж українське правосуддя в особі Печерського суду просто **підмінює** Закон (з усіма його “навивороті”) **Непристойною Садистською Оргією**.

У цьому уявленні непристойності звична юридична казуїстика вже не відіграє жодної ролі. Понад те, у рамках вистав на кшталт “Вовк-шоу”, “Кіреєв-шоу” або “Фролова-шоу” над нею знушаються так само, як і над особами підсудних. Чому в цих умовах настільки нав’язливо згадуються сталінські процеси? Бо останні також були торжеством непристойності в чистому вигляді. Непристойність полягала в **імітації** судового розгляду, тоді суд перетворювали на спектакль, фарс, де кожен грав відведену йому роль — прокурор Вишинський, свідки, самі підсудні, які беруть участь у фантазмагоричному сценарії самообмови. Нарешті, Головний Глядач — Йосип Віссаріонович, який любив зі свого персонального крісла спостерігати за цим, спеціально для нього поставленим, спектаклем, отримуючи при цьому всі можливі насолоди, зокрема естетичну.

(Якщо ми вже торкнулися цього непристойного різновиду вождистського “вуайєризму”, то порівняння нинішніх політичних фігурантів із “Вождем народів” дає нам змогу виявити цікаву схожість у пропагандистській риторикі, яка “обґрунтовує” всі ці садистські оргії. У Сталіна — велична програма побудови соціалізму через “індустріалізацію і колективізацію”, у Януковича — “реформи” як інструмент входження у “світле європейське майбутнє”. У Йосипа Віссаріоновича — ідеологема “загострення класової боротьби і пошук “ворогів народу”, які заважають цьому “руху вперед”, у Віктора Федоровича — “нещадна боротьба з корупцією” та страшна клятва покарати всіх, хто чинить опір цьому “очищенню влади і суспільства”. У сталінській пропаганді — теза “Ліс рубають — тріски летять” або “Краще нехай постраждає сто невинних, ніж пропустити одного ворога”, а в пропагандистських перлах вітчизняної влади — “Не може ж справа якоїсь там Ю. Тимошенко перешкодити нашому входженню до європейської спільноти?!”. Хіба не споріднений цей новоспечений ідеологічний мотлох з сучасною пропагандистською машиною української влади з “високими” класичними

НЕПРИСТОЙНІ НАСОЛОДИ ВЛАДИ

Роздуми філософа

Кадр із фільму Стенлі Кубрика “Із широко заплученими очима”

зразками епохи сталінізму? І хіба не ця схожість політичних стилів спонукає особливо чутливих до даної “спорідненості непристойностей” зводити пам’ятники Сталіну? Але про це трохи пізніше.)

Повторюю, дуже схожа ситуація і в резонансних справах Юрія Луценка та Юлії Тимошенко. Одна відмінність — рівень основних акторів цього дійства. Наприклад, юрист старої школи Вишинський був просто Цицерон порівняно з прокурорськими кадрами вітчизняного “розливу” з їхньою дивовижною сумішшю недорікуватості і юридичної безграмотності. Але якщо від цих відмінностей абстрагуватися, то схожість із процесами 1937-го просто разюча. Цілковите презирство до з’ясування Істини у процесі судового розгляду та правової суті питання, написаний згори апріорний вирок і непристойний присмак торжества садистських імпульсів, — ось що ріднить ті далекі сталінські процеси з резонансними справами Ю. Луценка та Ю. Тимошенко.

Адже насправді суд над політичними супротивниками — типовий випадок “опускання” в зони, і всі нюанси цих процесів — безкінечне примноження таких ритуальних принижень політичних супротивників. Наприклад, безглуздо шукати в юридичній площині відповідь на запитання, чому Юрія Луценка тримають під вартою без винесення вироку вже вісім місяців. Але цю відповідь можна легко отримати з аналітики загальної непристойності, з розуміння суті “непристойних насолод”, серед яких “пані Помста” займає привілейоване місце і в яких садистські повторення відіграють першорядну роль. (До речі, у творах маркиза де Сада жертв мучать шляхом накручування повторюваного монотонного механізму тортур. Саме такий монотон можемо спостерігати у справі Ю. Луценка. Ключове слово цих тортур — механізм **відмови** на будь-яке прохання підсудного, причому відмови без всякого смислового розгляду. Відмови замістити запобіжний захід, відмови відводу суддів і прокурорів, відмови надати нормальне лікування та ін. До речі, голодування і хвороби Луценка надзвичайно збільшили можливість цих садистських знущань.)

Ситуація з Тимошенко ще показовіша. У її випадку ми маємо той самий набір прийомів. Те ж безглузде взяття під варту. Та ж низка відмов (разом із відмовою змінити запобіжний захід) без жодних на те юридичних підстав. Ситуація з рап-

товою хворобою Юлії Тимошенко і всі садистські ігри суду навколо цієї події (відмова допустити особистого лікаря, чергова відмова замінити запобіжний захід) перетворюють цей процес на “клон” процесу над Ю. Луценком. Тут усе повторюється, як у поганому сні.

Однак справа Юлі дає організаторам усього процесу додаткові можливості ще й тому, що вона — жінка. Причому жінка якскара і навіть, як сказала її “професійна” гонителька І. Богословська, “харизматична”. Взагалі “гендерний” аспект “тимошенкофобії” і в чоловіків, і в жінок — дуже цікава тема для соціального психоаналітика. (Я її серйозно не торкатимуся, хоча вже й поверхово очевидно, що справа тут у поєднанні елементарної заздрості й примітивного чоловічого сексизму.) Але зараз хочу звернути увагу на те, які додаткові можливості для садистських ігор дає факт належності обвинуваченої до жіночої статі. Адже для всієї армії “тимошенкофобів” так здорово побачити цю жінку, визнану однією з найпривабливіших і сексапільних політиків на пострадянському просторі, у черзі за тюремною баландою.

Коли чую скандування пропаланих представників плебсу, керованих Головою Військового Союзу паном О. Калашниковим (чий військовий дух особливо сильний, коли необхідно побити юну журналістку), “Юлю на нари! Юлю на нари!”, — я розумію таємне бажання цього плебсу. Це бажання повністю збігається з бажанням влади — отримати насолоду від приниження красивої, впевненої і “гламурної” жінки, побачити її **розтоптану** і буквально **розмазану** “по стінці”. Тут непристойна насолода аналогічна тому, що відчував натовп під час публічних страт людей, колись наближених до влади чи то в часи Середньовіччя, чи то за часів якобінської диктатури, чи під час сталінських “чисток”. Механізм цієї насолоди завжди один і той самий: видовище повалення колись всемогутнього правителя в Ніщо, в купу сміття. Подібне повалення пестить “Его” людини з натовпу, воно робить її значнішою. Непристойна, “гіденька” радість виникає з тієї ж суміші заздрості й помсти успішним, тим, хто вирізняється з цього натовпу.

(До речі, цей механізм точно розкрив О. С. Пушкін у своєму відомому коментарі, чому натовп любить читати “викриття” вад великих. “Він нікчемний — як і ми, він гідота

— як і ми” — ось основа цієї непристойної радості, зазначена поетом. Щоб побачити вираження такої насолоди, досить прочитати деякі коментарі представників одноклітинних соціальних зомбі, які супроводжують інформаційні повідомлення про хід процесу над Ю. Тимошенко. Усі ці повторювані одноманітні меседжі про “Жюльку-злодійку”, яка з Пашею Лазаренком грабувала Україну і для якої, нарешті, настав час піти за своїм патроном на нари. Взагалі всі подібні інтернетівські “графіті” мають глибоко анальний характер. Інтернет тут — як унітаз, куди скидають розумові й словесні відходи. Характером непристойності він нічим не відрізняється від написів на парканах з відомими всім словами. А щодо судового процесу над Юлею, то ця непристойність набуває рис інфантильного садизму, який спонукає дитину відірвати крильця в комах. У цьому сенсі характерний пасаж одного з користувачів про те, що “ми з Юлі знімемо шкіру, як з жаби і подивимось, яка вона царівна”).

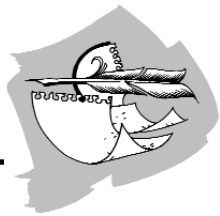
Я наводжу всю цю гідоту тільки з однією метою — продемонструвати, що нею переповнене все наше публічне і політичне життя, яке заповнили збоченці всіх мастей і які втягують країну в штопор своїх брудних оргій. Для характеристики соціальної атмосфери 1990-х років часто вживали слово “беспредел”. Це слово майже синонімом до поняття “ексцесу”, справді, зараз ми можемо спостерігати якість дежавю того часу. Різниця лише в тому, що зазначене беззаконня існувало в якійсь “паралельній реальності”, немовби у тіні публічно-політичної сфери. Зараз воно стало нормою політичного життя, породжуючи всі види “ексцесів”, про які я вже згадав на початку цієї статті.

Після зруйнування всіх базових засад суспільного життя (Конституції, Суду, Парламенту) начебто було зроблено “відмашку” на право глумитися над усіма іншими інститутами, принципами та цінностями. І лише трохи більше, ніж за рік свого правління, нинішній режим надав усі можливі різновиди “ексцесів” такого знушення. Ексцесів, що зашкалюють за “шаріковською” неосвіченістю державних високопосадовців. Ексцесів азійської демонстративної розкоші споживання цими ж особами на тлі економічної деградації та зубожіння населення (з Міжгір’ями, вертольотами, золотими унітазами). Ексцесів брехні та політичної демагогії, яка, як флер, обволікає

цю вахналію. (Я вже згадував пропагандистську тарабарщину про демократичні “реформи” і “боротьбу з корупцією” в ситуації становлення типової **полицейської держави**.) Ексцесів безкарності. (Прикладів з усілякими ландиками та іншими вбивцями-мажорами, які демонструють смакування процесу глумління над цінністю людського життя, більш ніж достатньо.) Ексцесів нехтування правових норм і людської гідності в наших судах, про які ми тільки що говорили. Ексцесів повного морального розкладу так званої еліти (приклад — ситуація в українському парламенті, здебільшого перетвореному на збіговисько аморальних деградантів). Ексцесів наруги над вітчизняною історією. (У цьому контексті призначення українофоба Д. Табачника міністром освіти — типовий зразок такого глумління, якийсь “колективний оргазм” людей певного сорту від такого національного приниження. А хіба інакше можна інтерпретувати встановлення пам’ятників Сталіну і легалізацію радянських червоних прапорів, хіба це не плювки “в харю” патріотам цієї країни?) Ексцесів відвертої політичної чорнухи (пані Богословська тут поза конкуренцією). Ексцесів залякування та демонстрування сили (весь процес етапування Юлії Тимошенко в СІЗО із сотнями “беркутівців” та “чергування” десятків автобусів із ними ж біля наметів опозиції на Хрещатику залишається зразком цього оруелівського “чобота, що топче чиєсь обличчя”). Парад-але цих ексцесів можна примножувати безкінечно, всі вони належать **до єдиного стилю** мислення і політичних практик, за яким — непристойній ігрища можновладців. Ці ексцеси спокуюються своєю вседозволеністю, редукцією всієї складності соціального буття до захоплення і насильства. Вони втягують до свого скаженого виру всю країну і наближають її до зони абсолютного зла. Однак це зло позбавлене будь-якого ореолу романтичної демонізації. Природа цього Зла полягає в **абсурді безструктурності**, а не в надмірній концентрації влади в руках Диктатора. Тому точнішим образом цього Зла можуть слугувати не так катівні з ув’язненими (хоча й вони теж), як образ **клоаки** або **сміттєзвалища**.

Мій улюблений філософ радянської епохи Мераб Мамардашвілі у своєму пронизливому провіденціалізмі називав такі соціальні стани “антропологічною катастрофою”. Він вживав цей термін стосовно радянської дійсності. Однак ця характеристика є особливою точною щодо тих процесів, які відбуваються на наших очах. За цих умов закономірним залишається запитання: “Чи є вихід з пекла цієї антропологічної катастрофи?” Цей філософ казав, що з пекла завжди повертаються з порожніми руками. А великий Данте застерігав, що біля входу в пекло потрібно залишити всяку Надію. Однак я продовжую сподіватися (може, й по-дурному), що цей колективний морок все-таки розсіється. Це надія заснована на тому, що “системне” метафізичне Зло не залишає людям ні найменшого “люфту”, де можна було б від нього сховатися. Але завдяки цій своїй настирливості воно просто анігілює, знищуючи саме себе.

Олексій ШЕВЧЕНКО,
доктор філософських наук,
м. Київ

Анатолій ШЕВЧЕНКО,
письменник

Закінчення. Початок у ч. 40 за 2011 р.

Перше, що приголомшує нині наших громадян і гостей з-за кордону, це справді дивовижа в цивілізованому світі: у незалежній Українській державі уряд проводить засідання не державною українською мовою, а мовою сусідньої Росії, прем'єр-міністр, два (було три) віце-прем'єри й деякі міністри її ігнорують. Тим часом мова, як відомо, не тільки засіб спілкування, а й суттєвий компонент свідомості людини, а також відіграє важливу роль у державотворенні.

Усьому цьому в нас на всіх рівнях суспільства не надається належного значення. Незрідка нас національно принижують, а ми мало не дякуємо за ласку та не кажемо: “Бог вам у поміч”. У російських кінофільмах, надто у серіалах, як герой-українець, то неодмінно мовний покруч або просто негідник. Та ми й самі часто самопринижуюємося, компрометуючи себе.

У вересні цього року в РФ широко відзначали сторіччя від дня смерті внаслідок терористичного акту в Києві прем'єр-міністра П. Столипіна. Нині в Росії вшановують найреакційніших діячів минулого, аби лиш вони були великодержавниками і сповідували гасло “великої і невідомої отчизни”.

Поклав квіти на могилу Столипіна й прем'єр-міністр України М. Азаров. За що ж така шана?

Не інакше як за те, що Столипін, ревний спадкоємець сумновідомого П. Валусева (“українського язика не било, нет і бить не может”), заборонив вживання навіть в обмеженому вигляді української мови у школах, заборонив товариства української “Просвіти”, заборонив відзначати 50-річчя від дня смерті великого Кобзаря, був категорично проти надання Україні навіть обмеженої автономії. А ще сумновідомі “стопіпінські галстуки” (зашморги на шибибеницях), ними карали борців із самодержавством, серед яких було чимало українців, та “стопіпінські вагони”, якими українців вивозили подалі від рідної землі.

Отже, за такі “подвиги” українцям гріх класти квіти на могилу узурпатора. Не треба плутати праведне з грішним, а Київ з Калугою. І взагалі, чого б палким прихильникам Столипіна не перенести його прах, як, скажімо, Денікіна, на історичну Батьківщину?

Ось нардеп од Партії регіонів і водночас представник Президента у ВР Ю. Мірошніченко вирішив піднести сусідам вагомий подарунок, аніж квіти: він подав на розгляд Верховної Ради законопроект про відбудову Десятинної церкви (невідомо за якими розрахунками) та спорудження цілого комплексу навколо храму і передати у володіння Московському патріархату.

Усе це за гроші українських платників податків. А тим часом ні Москви, ні її патріархату в часи спорудження і початку функціонування Десятинної не було й на світі. Ми шедрі, бо багаті? Але чого не зробиш з палкого бажання поцілувати “пантофлю папи”, а точніше “кремлівський лапоть”.

Та чого дивуватися з ініціативи нардепа Ю. Мірошніченка — його, вочевидь, надихає нинішня влада, яка нещодавно — ні сіло ні впало — надала звання Героя України митрополиту РПЦ Московського патріархату Володимиру (Сабодану). Справді, як співалося у відомій советській пісні: “У нас героєм становіться любой”. Скоро й Кіріл Гундяєв, який активно пропагує “Русский мир”, отримає цю відзнаку...

Згадаємо відому дисидентку і ніби прихильницю незалежної України Валерію Новодворську, яка, подібно до своїх земляків, почала вихвалити Столипіна, шкодуючи, що було знищено мало противників його реформ. Що це — політичний дальтонізм, а чи те саме бажання чмокнути лапоть?

А ось який подарунок до 20-річчя незалежності України придумав мер Одеси господін Костусєв. Той самий, який нещодавно в Києві очолював Антимонopolний комітет, а ще він заснував партію політики Путіна і мав улюблене гасло: “С намй Бог і

Росія”. Він розпорядився, аби документи йому подавали тільки російською мовою. І ще один почин народився в Одесі: в українських школах відкриватимуть російські класи, кажуть, є думка зробити всі школи в Україні двомовними. Як би порадив І. К. Білодід: його заповітна мрія про тотальну двомовність України почала втілюватися в життя! А ось які молодці малоросійські луганські чиновники. Кілька років тому вони було ввели в окремо взятому регіоні російську мову як державну. Суд скасував їхню самодіяльність. Та луганські чиновники не здаються. Нещодавно вони оголосили, що на їхній території вводиться російська мова як регіональна, насправді — державна. Нинішня влада питаннями української державної мови не переймається.

І не дивно, що, як було повідомлено нещодавно на конгресі російської мови в зарубіжжі, який утретє відбувся в Києві, загальний разовий наклад російськомовних видань в Україні — 35 мільйонів примірників... Наклад українських видань на цьому тлі просто жалюгідний. Переважно зросійщене українське телебачення, ледь животіє українське кіновиробництво, цілком зросійщений спорт, щодня, а в робочий час і щогодини порушується режим державної мови на всіх рівнях функціонування українського суспільства — і ніхто за це не відповідає? Нині у багатьох країнах світу російська влада разом зі своєю церквою проводить масштабну акцію “руській мір”. Ясна річ, на якийсь успіх цієї акції у зарубіжжі Кремль не розраховує — там наївних обмаль. А ось у нас, в Україні, “п'ята колона” малоросів активно підтримує будь-які заходи Москви проти української національної самобутності. Тому нам треба протиставити агресивному на нашій землі “руському міру” “Український світ” з його духовними цінностями.

У США не приймають на державну службу людину, якщо вона не володіє державною мовою. У Франції судово покарачекає на того, хто без потреби вжив іноземну термінологію... У США під час вибору державної мови англійська переважила німецьку лише одним голосом, але ніхто не подає Конгресу проєктів про надання німецькій мові статусу другої державної. І країна спокійно живе й працює.

У нас же такий ентузіаст, як нардеп В. Колесніченко, подав до ВР близько тридцяти (а може, вже й більше) проєктів про надання російській мові в Україні статусу державної. При цьому він не може не розуміти, до чого це призведе — до цілковитого занепаду і згодом зникнення української мови взагалі.

Принагідно скажу, що нардеп В. Колесніченко напередодні відзначення 20-ліття незалежності України заявив, що святкувати, мовляв, нічого: проїли все, що було в СРСР, а тепер ще хочуть щось відзначати...

Справді, День Незалежності для мільйонів українців — день знаковий і винятковий у нашій історії, хоч влада всі роки турбувалася про себе, а не про нас. А ось В. Колесніченку є чим пишатися. Хто він був до незалежності? Звичайний советський громадянин, а тепер виступає то з трибуни ВР, то по телевізору і повчає, як треба жити і що святкувати.

Ми втратили національну гідність: нас ображають, ганьблять Україну, її історію, а ми — принаймні чимало з нас — спокійно це слухаємо.

Згадаймо, як 2008 року на міжнародному саміті в Бухаресті тодішній президент Росії В. Путін ділився “мудрими думками” про Україну зі своїм зарубіжним колегою: “Вот Україна — разве это государство? У нас взяли немного земли, у Польши, объявили себя государством...” Тодішнє українське керівництво мовчки проковтнуло образ. Замість того, щоб оголосити Путіна персоною нон грата в Україні.

Фото Олеса Дмитренка

У травні 2011 року напередодні Дня Перемоги прем'єр Росії В. Путін, заохочений безкарністю, на великому зібранні в Москві видав чергову порцію образ нашому народу і нашій державі: “Ми переміли би і без України”. І неспростовний аргумент: “Потому что мы — народ победителей”. І таке говорить один із керівників великої держави! І йому не соромно: увесь світ знає, що “народ-победитель” програв Кримську війну 1855—1856 років, російсько-японську війну 1905—1906 років, зазнав поразки у Першій світовій...

Невже для каледбістів вигадали іншу історію?

Міністерство закордонних справ України зробило обтічну заяву — і все. А прем'єр Росії знову заслуговував на персона нон грата. Бо образа мільйонів загублених українських громадян — на таке блюзнірство мали зреагувати ООН та інші міжнародні організації...

...І зовсім свіжий факт: Вищий апеляційний суд України затвердив рішення Донецького апеляційного суду щодо скасування указу Президента В. Ющенка про надання борцям за незалежність України Степану Бандері й Роману Шухевичу звання Героїв України. Підстава сміхотворна: мовляв, Бандера і Шухевич не жили на території незалежної України. Тоді такої країни не було.

Водночас щодо О. Береста, який разом з Єгоровим і Кантарією встановлював прапор перемоги на рейхстазі звання Героя, надане Ющенком, не заперечується. То що це за подвійні стандарти, навколо яких хочуть об'єднати схід і захід України, про що так голосно заявляє влада?..

Усе це наслідок того, що Україною усі 20 років незалежності керують переважно малороси. Через байдужість нинішньої влади до національного обличчя держави і очевидний проросійський вектор зовнішньої політики чимало українців розчаровані і пригнічені. Зате малороси активізувалися. Один із них заявив: “Я — українець, або малорос”. А казати треба так: “Я — не українець, а малорос”.

Якщо є малороси, то має бути й Малоросія, вирішили русотяпи. І заходилися розгортати агіткампанію за реанімацію давно почилого в Бозі слівця “Малоросія”. Одіозний міністр Уряду України Д. Табачник у російському релігійному журналі пише: “Малоросія — ніжність і повага до батьківщини історичної Русі”.

Хоч давно відомо, що вислів “Мала Русь”, а не Малоросія, виник у Константинополі десь у XIII столітті — його вживали,

щоб одрізнити Малу Русь (Галицько-Волинську державу) од Великої Русі (Київської). Згодом цей вислів вживався і в нас. І ніякої Малоросії. І до чого тут ніжність і повага?

Але чого не зробиш, коли хочеться догодити великодержавникам — у їхніх руках малороси були і є могутньою зброєю проти України.

Пригадаймо, у советські часи симбіоз малороса і совка дав у висліді дивовижний тип людини-безбачченка: без родового коріння, без рідної мови, без національної самобутності — без усього того, що робить людину неповторною. Таких типів незрідка величали інтернаціоналістами.

І тому слова Євгена Маланюка про те, що “малоросійство — це капітуляція ще перед боєм” завжди актуальні. Не зайве згадати висловлювання героя італійського народу Дж. Гарібальді: “Ми створили Італію. Тепер треба створити італійську націю”.

Ми теж ніби створили незалежну Україну... То наш обов'язок — створити, точніше, згуртувати українську націю — без малоросів-колаборантів, без усіх тих, хто тягне Україну назад, у болото Російської імперії.

Звісно, Українській державі набагато легше велося б, якби упродовж останніх 20 років західноєвропейська демократія без зволікань (у неї до нас є і цілком обґрунтовані претензії, і не дуже) прийняла Україну до ЄС і НАТО. Тоді б Росія ставилася до нас не як до колишнього сателіта, а як до рівноправного сусіда, партнера.

Але провідні європейські країни повелися в стосунках з Росією, як наші малороси, колінокуючи перед нею за поставки газу. Тим часом російські політичні яструби розгорнули шалену кампанію за відродження Російської імперії. Нестримно вихваляють ще донедавна кривавих упирів: царів і їхніх посіпак. Цар Микола II уже канонізований російською церквою як святий мученик. Уславлюються й інші вінценосні особи, і не тільки реакціонерами. Так, відома своєю боротьбою з мерзотами російського політичного життя Валерія Новодворська — ні сіло ні впало — почала вихвалити мудру государиню Катерину II. Усе виходить ніби за пародією Н. Коржавіна на московського князя Івана Калиту: “Бил ти с віду довольно протівен... // Сердцем подл. Но не в етом суть: // Исторически прогрессивен // Оказался твой жизненный путь”. Думалося, що Валерії Іллівні вистачить свого царя в голові. Аж ні — мало: закоرتіло поїхати найдженою дорогою російських царєфілів.

Нині перед парламентськими виборами в Україні багато мовиться про єдність народу, суспільства. Будьмо ширими перед собою й людьми: єдності в нас ніколи не було, нема й не буде, доки одна частина народу — українці — прагнутиме збудувати справді українську, сильну й незалежну державу, а друга — малороси — старатиметься догодити сусідній країні. З малоросійством, цією нашою історичною хворобою (Є. Маланюк), наголошу, у нас ніхто серйозно не боровся. У класичній українській літературі злегка висміювалися представники цього поріддя переважно за недолугість, мовну недорікуватість, але не більше. У советській літературі (О. Корнійчук) малороси — Часник та ін. — навіть підносилися як такі, що тягнуться до передової російської культури. А письменники, які нещадно висміювали малоросів (М. Куліш), просто знищили. Питання, порушене самим життям понад 80 років тому й сформульоване Миколою Хвильовим: “Україна чи Малоросія?”, пече і вже випікає нам душу: ми дедалі глибше занурюємося у глухий кут малоросійства. Чи станемо врешті національно свідомими?

Отож справа така: або ми нарешті вб'ємо в собі малороса, або він зведе зі світу всю нашу націю.

Фото Євгена Букета

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Шевченка,
секретар конференції “Магія культури”,
спеціально для “Слова Просвіти”

Ці питання були в центрі уваги учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції, що відбулася в Національному драматичному театрі ім. І. Франка в рамках Міжнародного фестивалю жіночих монодрам “Марія” (фестиваль названо на честь Заньковецької; він має свій сайт у мережі: <http://www.mariafest.com>). Він покликаний виступити в ролі “поміч збоку” для української культури, оскільки щороку збирає в Києві визначних режисерів, акторів, літературознавців, кінознавців і письменників, аби започаткувати діалог культур, посадити за один стіл театральних критиків і науковців, режисерів і літературознавців. Кожен працює з мистецькими феноменами і має власну думку. Театрознавцям цікаво почути думку науковців і навпаки. Фестиваль уже восьмий рік проводить народна артистка України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Лариса Кадирова. На цьогорічному Фестивалі були представлені вистави: “Стара жінка висиджує” (режисер Збігнєв Хшановський, виконавиця Лариса Кадирова), “Вихід” (Азербайджан, виконавиця Нігяр Тарлан кизи Гасанзаде), “Сахем” (Польща, за твором Г. Сенкевича, виконавиця Моніка Боллі, режисер Станіслав Мельський), “Пушкіну” (Росія, виконавиця А. Терешенко-Островська), “Лазаріца” (Болгарія, виконавиця Зорниця Пламенова), “Російський репортер” (Росія, виконавиця Ольга Прихудайлова), “Картотека” (режисер, сценограф і герой — З. Хшановський), “Не тільки молитви” (виконавиця Олена Огороднійчук, режисер Сергій Архипчук), музична вистава “Люблю любити любов” (виконавиці Ж. Макаус, О. Шур, І. Красиліна, Л. Кадирова). Відкрила Фестиваль блискуча вистава “Стара жінка висиджує”, яка сьогодні видається надзвичайно актуальною: майже п’ятдесят років тому польський письменник зумів передбачити еру інформаційних і терористичних воєн, колосальної самотності людини, конструювання нових соціально-медійних міфів, які заміщують справжню реальність; планетаризм, що обернувся світовою війною чоловіків, кров’ю мільйонів жінок і дітей; нездатність любити і народжувати.

Фестиваль проходить за підтримки Міністерства культури України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, міжнародного фонду “Міжнародний інститут театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, Музею Марії Заньковецької, відділу Музею театрального, му-

зичного і кіномистецтва України. Фестиваль приурочено до визначної дати української або світової культури.

2008 року Фестиваль “Марія” було присвячено творчості Нобелівського лауреата Габрієля Гарсія Маркеса. 2009 року світ відзначав 200-річчя від дня народження Миколи Гоголя, художність якого — пограниччя, гра знаків і гра з реальністю, поєднання у прозі реальності і фантазмів (що типологічно споріднено з маркесівським магічним реалізмом). У фойє Національного театру ім. Івана Франка були представлені виставки Сергія Якутовича, Костя Лавра, “Франківці і Гоголь”, “Українські корифеї і Гоголь”. VII Фестиваль “Марія”, що відбувся торік, був присвячений 150-річчю від дня народження Антона Чехова.

VIII цьогорічний Фестиваль проходив під гаслом “Гортаючи сторінки європейської культури” і присвячений кільком представникам світової культури. 2011 року світ відзначає кілька важливих дат. Так, говорячи про віхи культури європейської, можна згадати 200-річчя видатного угорського композитора й диригента Ференца Ліста; 100-річчя лауреата Нобелівської премії з літератури Чеслава Мілоша; 165 років із дня народження Генріка Сенкевича; 90-річчя з дня народження Тадеуша Ру-

Моновистава “Стара жінка висиджує”
(в головній ролі Лариса Кадирова)

У СУЗІР’І КУЛЬТУРИ

Понад сто років тому Леся Українка у статті “Безпardonний” патріотизм” писала: “... може, се наша власна недорослість думки тому винна, що ми ні- як не можемо зрозуміти, що то має значити: “своя питома, народна просвіта”, без котрої увесь наш рідний край мусить неминуче загинути. А вже ж та- ку поважну річ слід би нам пояснити докладніше, щоб і ми знали, як нам ря- тувати наші душі”. Цей пасаж актуальний для України й сьогодні, оскільки позначає невирішену проблему, яку можна було б окреслити поняттям “не- дорослість думки” унаслідок браку внутрішньої культурної вихованості та ос- віченості. Ідеться про те, що українській культурі бракує зовнішнього імпуль- су, аби відійти від загумінковості та плебейського наслідування. Українська культура, переконувала Леся Українка, мусить стати інтелектуальною куль- турою, а для цього всім інтелектуалам потрібно порозумітися. Уже наприкін- ці XIX століття гострою була проблема роз’єднаності українських інтелекту- альних сил і “боротьби всіх проти всіх”, натомість часто перед справжньою загрозою українська культура опинялася беззахисною. В іншій статті з про- мовистою назвою “Не так ті вороги, як добрії люди” письменниця ставить- ме гостре запитання: “... як зробити Україну вже тепер політичною силою? Один “сором”, очевидно, тут не багато допоможе, бо його українці чують ще від часів Шевченка, а спасення душі досі не запобігли”. Як вихід із цієї ситуа- ції — “поміч збоку”, тобто залучення в український гуманітарний простір культурного надбання інших країн, передовсім європейських. Саме це для Лесі Українки дає надію на органічний розвиток української культури як куль- тури відповідальної й естетично насиченої, в якій немає порожньої риторики і розпачу за власну національну недолугість.

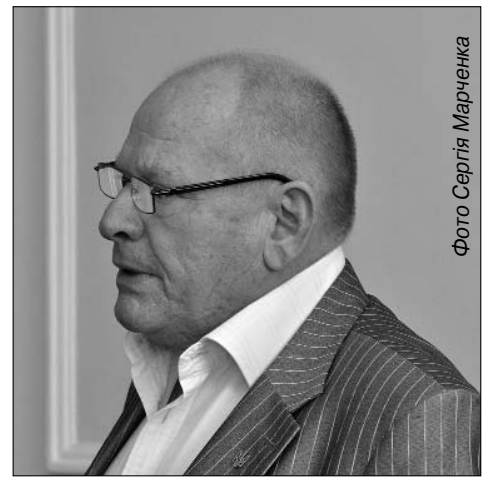

Фото Сергія Марченка

Микола Жулинський

жевича (вистави якого було показано на фестивалі). 2011-го виповнюється 120 ро- ків із дня народження Михайла Булгакова. Уперше з часу заснування у центрі уваги науково-мистецької конференції були й видатні діячі української культури. Україна відзначає 155 років із дня народження Іва- на Франка; 150 — із дня смерті Тараса Шевченка; 140 — із дня народження Лесі Українки.

Природно, що на конференції була ар- тикльована перекладацька проблемати- ка, оскільки саме переклад — органічна форма поєднання культурного напрацю- вання в часі й просторі, спосіб єднання ін- телектуально-мистецьких сил у одному глобальному локусі розуміння. Скажімо, українською мовою твори Ч. Мілоша пе- реклали І. Качуровський, Б. Чопик, Д. Павличко, Я. Сенчишин та ін. А на конфе- ренції була зачитана доповідь професорки Роксоліани Петрівни Зорівчак (яка очолює кафедру перекладознавства і контрастив- ної лінгвістики ім. Г. Кочура у Львівському національному університеті ім. І. Франка; на жаль, знаний теоретик перекладу не зміг приїхати до Києва) про англomовні переклади Т. Шевченка від XIX століття (тобто від перших перекладів Агапія Гон- чаренка). Значний інтерес викликали па- сажі з доповіді про переклади Шевченка, які здійснили Етель-Ліліан Войнич та Віра Річ (визначна британська перекладачка укра- їнської літератури, яка два роки тому була учасницею конфе- ренції до 200-річчя М. Гоголя, а цього року знайшла свій остан- ній спочинок у Каневі, про що писало “Слово Просвіти”).

Конференція у рамках теат- рального фестивалю ставить за мету об’єднати представників театру, літератури, літературо- знавства, музики, аби в такий спосіб спробувати через діалог (або й полілог) культур сфор- мувати новий погляд на приро- ду творчості видатних майстрів художнього слова, драматургії й музики в синестезійному ключі (що суголосно природі мистецького феномену). Серед учасників конференції були всесвітньо відомий режисер Роберт Струа, академік Мико- ла Жулинський (голова оргко- мітету конференції), проф. Зоф’я Заремб’янка (Ягеллон- ський університет), перекладач і теоретик перекладу, завідувач кафедри Київського міського інституту ім. Б. Грінченка Мак- сим Стріха, правозахисник і культуролог Євген Сверстюк, проф. Станіслав Стабро (Ягел-

лонський університет), режисер Ієн Геміш МакДоналд (Шотландія), мистецтвозна- вець Олександр Шур (Угорщина), режисер Збігнєв Хшановський (Польща) та інші мистецтвознавці, письменники і культу- рологи.

Микола Жулинський, відкриваючи кон- ференцію, звернувся до концепту “долан- ня кордонів”, широко представленого в сучасних західних наукових працях з роз- витку культури в XXI столітті. Директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка зга- дав і про важливі “точки перетину”, які іс- нували між українським та європейським вимірами навіть тоді, коли українська культура була складовою імперії (Росій- ської чи Австро-Угорської). Свого часу п’єси В. Винниченка мали значний успіх на паризькій сцені, часопис “Сучасність” (який зародився в еміграції) став вікном у простір української гуманітаристики в Єв- ропі. Мистецтво завжди прагне долати кордони і творити спільний простір мис- тецької солідаризації.

Виступи на конференції мали високий фаховий рівень, представники літерату- рознавства і театру прагнули знайти поро- зуміння, хоча часом і розпочинали бурхли- ві дискусії. Олександр Шур підготував виступ на тему: “Паганіні фортепіано” про визначного громадського діяча, диригента та композитора Ференца Ліста. Доктор Ієн Геміш МакДоналд окреслив філософську природу художньої мови театру. Максим Стріха говорив про українську мову в кла- сичних операх, ставлячи актуальне запи- тання: чи можливе повернення в сучасній ситуації.

Пропонуємо найважливіші фрагменти з виступів учасників.

Професор Зоф’я Заремб’янка відкрила конференцію доповіддю “На лузі — світло променисте” як прочитання духовної до- роги, записаної в останніх віршах Чеслава Мілоша”, звертаючи увагу на метафізич- ний бік внутрішнього шляху митця в пое-

тичному універсумі: “Роздертий контра-версійними прагненнями — між пожадли-вою любов’ю до цього світу і жаданням духовного виміру, розірваний різноманіт-ними сумнівами “сьогодні вірю, завтра — сумніваюсь”, герой поетичної творчості Мілоша в останніх його віршах осягає не-досяжну для себе раніше внутрішню гар-монію, спокій і мудрість, одним із найваж-ливіших виявів яких стає свідоме і зважене спрямування його життя до Бога: “Влада-рю спасіння, причиною випадку // в моїх блуканнях жив Ти від початку”, висловле-на на тому етапі творчості у поетичних мо-литвах, безпосередніх і надзвичайно ін-тимних звертаннях до Творця, що вража-ють силою експресії і справжністю пере-живання...

...Навіть у пізніх віршах раз по раз з’яв-ляються пориви і повернення до забороне-них, і вже, здавалося, подоланих прагнень: “Мої вуха щораз чують дедалі менше з роз-мов, // мої очі слабшають, // але вони все одно пожадливі”... Однією з ознак згада-ної трансформації... можна назвати від-криття героєм у собі внутрішньої дитини і творча згода на повернення до тієї дитини у собі, прийняття, опікування нею і, попри включення до своїх внутрішніх психічної та духовної структур, використання на шляху до мудрості: “Свідомість дитини у собі. // Це значить створення наївно емо-ційного, якому постійно загрожує кумкан-ня дорослих людей”.

Видається, що процес духовної мета-морфози, який кульмінується в одночас-ному, проте так само поновному пережи-ванні дитячого духовного відкриття себе та

Фото Євгена Букета

Геміш МакДоналд

всього, що є в Богові: “Скрізь, між пенька-ми дерев, на сонячній стороні газону, на стежці вздовж саду// перебувала Присут-ність”, має в героя Мілоша кілька засадни-чих моментів. На внутрішню динаміку та-кого роду вказує повторення в багатьох віршах елементів, що є важливими для ду-ховного конститування самості. До них належить безмовний захват, потреба мов-чання, згода на взяття у лапки своїх недо-ліків та прийняття для всього свого життя, втрата відчуття часу та розрізнення на *було* та *буде*, *тривання* та *зараз*, позбавлення від інтелектуальних спекуляцій: “втомилос-я будь-яке бачення”, почуття всеохопних щастя і радості: “Раптом відчув, що зни-каю, і плачу від щастя”. Багато з окресле-них інтерпретаційних проєкцій дотичне і до театральності мистецтва, зокрема витво-рення “в собі дитини”, яка може постійно дивуватися світові, використання поетики мовчання як форми понадмовного впливу на реципієнта.

Актор і режисер Геміш МакДоналд роз-повів про своє відкриття української теат-ральної традиції: “Сподіваюся, всі, хто зіб-рався сьогодні в театрі Івана Франка, про-бачать мені, якщо зізнаюся, що аж до мо-менту подорожі у листопаді 2007 року я мав обмежені знання про Україну. Все-та-ки ми були двома націями, що пережили 70 років політичної та соціальної сепара-ції. Хоча саме тоді я трошки довідався про модерну історію України від мого колеги Метью Заяца — автора та виконавця п’єси “Кравець з містечка Інвернес” (надруко-

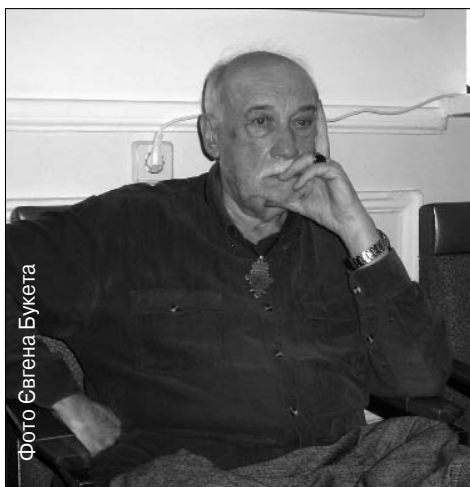

Фото Євгена Букета

Збігнєв Хшановський

вана в журналі “Всесвіт” 2010 року), що саме тоді писалася і всі деталі якої не були широко оприлюднені. Коли ти проходиш повз пам’ятник Франку до Драмтеатру ім. Тараса Шевченка, на стінах якого розвіша-но фотографії енергійних молодих драма-тургів та членів трупи, що нагадують про еру легендарних *Ночей театру* під керів-ництвом Леся Курбаса, Тернопіль скида-ється на гарне місце для того, щоб почати дізнаватися щось про Україну, про її пое-тичні та театральні традиції.

Латиноамериканський філософ та поет Джордж Сантаяна колись написав: “Театр, попри всі свої штучності, сенсорно зобра-жує життя реальніше, ніж історія”. Театр реальніший за історію. Аналізуючи істо-рію, італійський сценарист і Нобелівський лауреат у царині літератури Даріо Фо ска-зав: “Перед тим, як Європу було об’єднано на економічному рівні або було задумано на рівні економічних інтересів та торгівлі, іс-нувала культура, що єднала усі європейські країни. Мистецтво, література, музика — сполучні зв’язки Європи”.

Зараз я міркую над тим, що у словах Даріо Фо є певна правда, а також над тим, що, імовірно, існує не лише універсальна мова театру, як можна зробити широкий висновок зі слів Джорджа Сантаяни. Може існувати універсальна мова мистецтва. Аби зробити це, я б хотів трохи заглибитися в культуру Шотландії та України, зауважую-чи, що ми є двома країнами — зрештою, як і багато інших країн — з потужними опо-відними та музичними традиціями. Так са-мо, як інші країни Європи, наші театраль-ні традиції вкорінено у традиції середньо-вічної мандрівної драми на релігійну тема-тику. У середньовічній поезії ми поділяємо тему епічних батальних змагань за неза-лежність, і протягом століть знаходимо на-шу культурну ідентичність, підтримувану по-езією та піснями мандрівних бардів і му-

зик. Ми поділяємо спадок національних поетів, що були не лише прихильниками демократизації репресивних політичних систем, а й мистецтв. Життєві шляхи шот-ландського поета Роберта Бернза й україн-ського поета Тараса Шевченка мають бага-то спільного. У своїх поезіях вони писали про силу природи, коментували жорсто-кість політичної та економічної систем, сатирично зображали життя тиранів. Бернз не був художником, і тоді, коли Шевченко створював картини, що станов-лять національну спадщину українців, він укладав для нащадків кодекс шотланд-ської музики і пісень. Пишучи про любов, природу, політику, вони мали непохитну віру в силу слова свого краю. Хтось помі-тив вплив шотландського романіста Вальтера Скота на ранні твори Миколи Го-голя. Можливо, варто відшукати подібні риси у “Щоденнику божевільного” Гоголя та “Приватних спогадах та зізнаннях вип-равданого грішника” Джеймса Гогга, в яких наші літератори починають дослід-жувати темні сторони людських амбіцій та жадоби влади”.

Режисер Збігнєв Хшановський зауважив щодо творчості знаного польського пись-менника Т. Ружевича: “Поет і драматург, він міцно увійшов у свідомість літератур-ного світу, а одна з перших театральних пропозицій — “Картотека” з 1960 року — в репертуарі не лише польських театрів. У п’єсах Ружевича реальний світ перепліта-ється з абсурдними ситуаціями, відчува-ється іронічне ставлення героїв стосовно довкілля, разом із тим наявна іронія авто-ра до своїх героїв, в глибині душ яких нур-тує біль і самотність. Такою є героїня п’єси “Стара жінка висиджує”, яку автор опублі-кував у збірці “Непоследовний театр” 1970 року. Свою першу постановку цієї п’єси я здійснив у Львові 1979 року і мені пошас-тило створювати виставу разом із видат-ним сценографом України Євгеном Лиси-ком. Уже тоді подумав, що роль ніби при-значена для Лариси Кадирової, але через брак українського перекладу відклав цей проєкт на майбутнє. І коли зараз з’явилася можливість повернутися до цієї ідеї — ме-не заінспірувала версія створити за матері-алами п’єси Ружевича монодраму, яка ще більше підкреслювала б самотність героїні у світі — космічному смітнику і пустці”.

Цьогорічним учасником конференції став знаний харківський латиноамерика-ніст Ігор Оржицький, який у доповіді “Три-логія” Генріка Сенкевича як проукраїн-ський текст” довів об’єктивне ставлення Г. Сенкевича до українців у своїй “Трило-гії” у супереч думці, поширеній серед укра-їнської громадськості. Пан Ігор зауважив, що білоруське походження Сенкевича сприяло його погляду на інтегральну сут-

ність Речі Посполитої, а пафос заперечен-ня стосується тих, хто, безвідносно до сво-го етнічного чи релігійного походження, руйнував ідеалізовану ним державу.

Професор Станіслав Стабро у доповіді “На краю дороги”: “Останні вірші” Чесла-ва Мілоша” звернувся до аналізу остан-нього періоду у творчості Чеслава Мілоша. За 2 роки до смерті 2004 року побачили світ дві поетичні збірки Мілоша: “Це” та “Інший простір”, а також невеличка пое-ма “Орфей та Евридика”, написана на честь другої дружини поета Кароль Тігпен (яка пішла з життя 2002 року). В останній період своєї творчості Мілош, на думку професора Стабро, постає прикладом прагнень ліричного героя до духовного пе-ретворення. Його пізня поезія — це глибо-кі філософсько-теологічні, містичні тво-ри, які, проте, не позбавлені прив’язки до конкретного людського життя та невід-

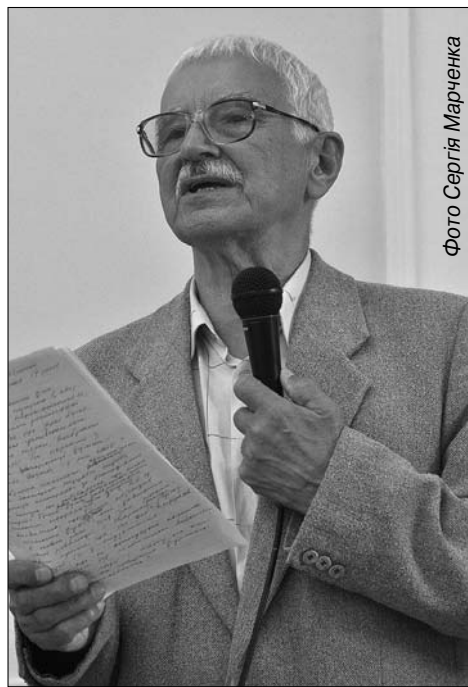

Фото Сергія Марченка

Євген Сверстюк

робних переживань. І саме з них постає образ ліричного героя Мілоша в останніх творах: архетипна модерна постать Мудре-ця, старого Поета та Митця, що підсумо-вує свій життєвий і творчий шлях.

1980 року Чеслава Мілоша вшанували Нобелівською премією з літератури “за пе-реконливе змалювання незахищеності лю-дини в сучасному світі... за твори, що зба-гачують людство невідомим раніше жите-вим досвідом”. Як слушно зауважив у од-ній із передмов до видання Мілоша укра-їнською Дмитро Павличко: “Постать Мі-лоша вияскравлюється на тлі найвищач-ніших польських письменників ХХ ст. як образ творця і мислителя, що поєднав мистецтво поезії з мистецтвом філософії”. Здається, ця теза в дещо трансформовано-му вигляді може бути достосована і до цьо-горічної конференції, яка, безперечно, збагатила інтелектуально-культурний простір в Україні. За підсумками конфе-ренції до кінця року буде видано науковий збірник — традиційний друкований підсу-мок усіх дискусій на фестивалі.

Останніми словами заповіту Марії Заньковецької були такі: “Шлю своє ос-танне “простіть і прощайте!”. Мені хо-четься всім творчим людям сказати: “Простіть і здрасуйте! Зустрічаймося енергетично, духовно, інтелектуально, хоч творимо ми по різні боки Землі новітне, сучасне, істинне, але реформуюче думку, бачення, світосприйняття Людини”. А Чеслав Мілош у вірші “Втеча” змалював метафізичний простір відмирання і вос-кресіння в новому часі:

Як ми відходили з палаючого міста,
Як оглядалися на нього з далини,
Я мовив: “Хай наш слід трава

покриє чиста,
Хай змовкнуть в полум’ї пророки-крикуни,
Хай мертві неживим розкажуть,
що настало,
Зробити плем’я нам призначено — від зла
І щастя звільнене, те плем’я, що дримало.
Ходім!” Земля вогнем відкрита нам була.
(З польської переклав
Д. Павличко)

Фото Євгена Букета

Лариса Кадирова, Станіслав Стабро і Зоф’я Заремб’янка

УКРАЇНІ — СПАДКОЄМИЦІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ — 1160!

Володимир ПРЯДКА,
академік Академії мистецтв України,
лауреат Шевченківської премії

2000 року я звертався до Президента України Л. Кучми з пропозицією відзначити тодішню дату 1140-річчя Руси-України. Він відповів, що в Україні ні з ким це робити.

2010 року в газеті “Слово Просвіти” опубліковано моє інтерв’ю “1150-річчя — як історичний мінімум”. Ідею почули, та не в Україні, а в Москві, де президент Д. Медведев скористався нагодою ще раз привласнити не тільки історію Київської Русі, а й відзначити історичну дату про закликання ільменськими словесами варягів 862 року. Що ж, вони мають право відзначати свої ювілеї.

Але як тоді бути зі свідченням Нестора Літописця про точне визначення часу проголошення держави Руси — 852 рік? Порівняймо: новгородське закликання варягів — 862 рік, завоювання Київської Русі варягом Олегом — 882 року. Різниця 30 років. За цей час в історії Київської Русі сталися найважливіші події IX ст. Нестор Літописець у “Повісті минулих літ” запитував: “Откуда есть пошла Русская земля”? І сам відповів: “В літо 852 начаша ся прозивати Русская земля”, тобто задовго до появи варягів на Русі. Гіпотетично “варяги” — то не якесь шведське плем’я (про яке шведи й не чули) а просто — “вороги”, будь-хто із чужих зайд. А зайдами-ворогами могли бути і полабські слов’яни (за В. Чивіліхіним), і шведи, і данці. Але на скрижалях “Велесової книги” стверджується: “Тако бе держава та руска одо руси”, “бо Руська Земля то руська кров, якою вона просякнута”. “Хто хоче землі нашої — покладіть йому повно до вуст, нехай вдавиться нею і замовкне!” — воістину вистраждані слова про трагічну епоху в історії нашої землі, яка впродовж довгого часу пережила періоди зародження державності, великого піднесення, розквіту, руїни і знову відродження державності.

860 року відбувся переможний похід Аскольда-царя (кагана) Київського на Константинополь, у результаті якого він уклав із греками договір “**любові і миру**”. Головний політичний сенс походу Аскольда — досягнення дипломатичного визнання Русі, утвердження міжнародного авторитету (на думку А. Сахарова) як суверенного політичного організму. Наслідком цього походу стало запровадження державної релігії християнства у Київській Русі. Аскольдове хрещення мало загальнодержавний характер, а не було приватною справою кагана Русі. Константинопольський Патріарх Фотій — Першосвяитель Русі в окружному посланні (Енцикліці), написаному 867 року, розповів про навернення Русі до Христа. “І в них (Русі — Авт.) запалала така жага віри, що вони прийняли пастиря у чині архієпископа, та з великою ретельністю виконують християнські обряди”. У Києві було запроваджено християнську єпархію, залежну від Константинополя. У “Василиках” — церковних документах (списках православних кафедр) Руська митрополія значиться під номером 61, а в другому списку під номером 60. Першого ієрарха звали Михайлом, за іншим свідченням — Левом, очевидно, наступником Михайла. На користь хрещення Русі 860 року свідчить факт, описаний Кирилом Філософом про те, що він читав Євангеліє і псалтир, “Руськими письменами писані”.

Доба Аскольда стала початком давньоруського літописання та будівництва храмів (церква Св. Іллі на Подолі, церква на могилі князя Діра, церква Св. Миколи на Аскольдовій могилі, збудована 882 р.).

Вчитаймося в рядки праці М. Брайчевського “Аскольд — цар Київський”: Аскольд запровадив у Русі Руську Еру — нова система літочислення, у якій відлік років починався від 860-го. Чи випадково це? Щось мало потрясти суспільство більше, ніж військовий похід на Царгород. Це запровадження християнства, яке перевернуло світогляд Русі. Нові ідеї захопили Русь, приєднавши її до тогочасної європейської цивілізації. Найважливішим здобутком Русі було поширення писемності й грамотності серед населення, що стало вирішальним фактором культурного розвитку. Широкою рікою полилися перекладні книги з грецької слов’янською мовою,

Активізація московської ідеологічної пропаганди навколо проблем російської історії, яка і в XXI сторіччі спрямована на відродження неосяжної Московської імперії і поглинання незалежних держав, реалізувалася в указі президента Російської Федерації Д. Медведева про відзначення 1150-річчя заснування російської державності. Створення нового підручника історії Росії, в якому Україна представлена як неприродне державне утворення, що не має права на існування і приречене на загибель, змусили наших істориків нарешті відповісти на одвічне питання: хто ми, звідки ми, чиї ми діти?

Фото Олеса Дмитренка

здійснені просвітниками Кирилом і Методієм, Климентом Охридським, Ангеларієм, Наумом та ін. Московські книжники XVI ст. у Никонівському списку літопису натрапили на ознаки більш давнього літопису Аскольдової доби, який увійшов цілим блоком до “Повісті минулих літ”. Версію підтримував історик Б. Рибаків, а виокремив “Літопис Аскольда” М. Брайчевський. Це дало підстави вважати за початок літописання добу Аскольда.

Віроломне вбивство кагана (царя) Київського Аскольда варягом Олегом призвело до язичницької реакції. Християнізація Руси-України призупинилася, відкинувши її більше ніж на 100 років від прилучення до європейської цивілізації. Отож Аскольд Блаженний — Цар Київський — перший руський мученик за віру християнську.

Пригадаймо: коли у IX ст. угорці пройшли через нашу землю, давньоукраїнська держава Русь уже існувала. А угорці давно відсвяткували своє 1100-річчя. Московити ж у XII ст. тільки-но заворушилися. Унаслідок низки конкретно-історичних обставин, зокрема агресивності північних племен (московитів), з нашої не обачності вони привласнили собі нашу назву, історію, наших героїв, літературу і мистецтво.

Чи має Московія-Росія право на історію Київської Русі лише через те, що київські князі брали з країни Моксель (назва відома з XIII ст.) данину, за що ті прозвалися русские (піддани), тобто данники Русі? Державами часто керували князі, королі, князі іноземного походження, проте це не дає підстав русичам — українцям привласнювати історію Московії. Нашадки київських князів у XII—XIII ст. тільки почали християнізувати та слов’янізувати хіновські (угро-фінські) племена країни Моксель, а Золота Орда, що заселила її монголо-татарами, за 300 років сформувала їх у державу. Проте не вистачало глибинного авторитетного коріння. За дорученням Петра I, а пізніше Катерини II вісім німецьких істориків на чолі з Міллером разом з татариним Карамзіним історію Руси-України приписали попереду до історії Московії-Росії (“великої імперії — велікоє прошлое”), яка оголошувалася єдиною спадкоємицею Київської Русі, а Україна-Русь — лише історичне непорозуміння, яке нібито сформувалося в XVII ст. Отак нашіадки фінно-угорських племен, безпосередньо з участю татар, стали “великоросами”, народом-“богоносцем”, старшим “братом” слов’ян-українців, які ніби мріяли тільки про те, аби “воз’єднатися” та накинути на себе “братське ярмо”.

У нас різні історії. Вони свідчать: Московський улус Золотої Орди не має нічого спільного з Київською Руссю.

Треба сказати, що прихід литовських князів позитивно позначився на розвитку са-

ме української державності. За значенням Литовська доба русько-української історії нічим не поступалася добі Рюрикових завоювань. Як Рюриковичі, так і Гедиміновичі захищали і розбудовували Русь-Україну, розвивали культуру, архітектуру, мистецтво, літописання.

Отже, Русь-Україна є історичним етнічним нашою державою, заснованою 852 року каганом Київським — Аскольдом (безвідносно до його походження, чи був він з династії Кієвичів, а чи варягів).

За визначенням М. Брайчевського, основними ланками державотворчого процесу були: Антське царство — політичне об’єднання племен VI—VIII ст., Київська Русь IX—XIII ст., Галицько-Волинська держава з XII ст. до 1360 року, Литовсько-Руське князівство 1319—1569 рр., Козацька республіка — Запорозька Січ — XV—XVIII ст., Україна як союзна держава Російської імперії 1654—1917 рр., Українська Народна Республіка 1917—1920 рр., Українська Радянська Соціалістична Республіка як союзна держава у складі СРСР 1920—1991 рр.

Україна ніколи не припиняла свого існування, незважаючи на тимчасову васальну залежність від Золотої Орди, Литви, Польщі, Москви. В Україні завжди була державна адміністрація, яка з більшим або меншим успіхом організовувала політичне, військове, економічне, культурне життя суспільства, так чи інакше допомагаючи вижити українцям. Упродовж століть наш народ пам’ятав про свої корені. Родовий корінь Руси-України незнищений. Про це писали Інокентій Гізель, Теофан Прокопович, автор “Історії русів” Микола Аркас, Михайло Грушевський та Михайло Брайчевський.

Попри фактичну втрату за польських і московських часів національної аристократичної верхівки, яка піддалася асиміляції, сам народ, переборюючи війни, холод, голод, зберіг рідну мову, співав дивовижної краси пісні, витворив свій, небачений у світі тип храму з розвитком внутрішнього простору вгору, чим виявив натхненний порив до Всевишнього, малював твори іконопису, різьбив пишні іконостаси та виявив себе у портретах козацького бароко. Вершиною духовного злету культури став партесний хоровий спів видатних композиторів Дилецького, Борзнянського, Березовського, Веделя.

Більшовицькі варвари завдали неправного удару культурі українців, понизивши творіння їхніх геніїв. Мабуть, немає в світі народу, який би у боротьбі за волю зазнав таких величезних втрат. Мусимо пам’ятати полеглих борців за Україну, треба шанувати місця наших перемог і наших героїв. **Звитяга і перемога — наш прапор!** Така ідеологія зробить істотну корекцію в ментальності ук-

раїнця, який стане впевненим, гордим і незалежним. Тому пропоную запровадити формулу національної консолідації, яка мусить бути вкладена з дитячих років у свідомість кожного громадянина: **Дніпро був і буде кровonosною артерією українського народу, Лівобережжя і Правобережжя — це легені України, а Київ — серце для українців у всьому світі сущих.**

Проти України давно задіяні й використовуються не без успіху величезні політичні, військові, економічні важелі, наукові й культурно-масмедійні технології Москви. Тому варто перерахувати деякі найголовніші засади, на яких має базуватися українська політика:

— Україна мусить проголосити себе прямою спадкоємицею Київської Русі. Ми усвідомлюємо себе давнім народом із глибокою історією і культурою, яка сягає кількох тисяч років. Усі культурно-матеріальні цінності, створені на нашій землі, сховані або викопані з неї, незалежно від місця тимчасового перебування, належать українському народу і його історії. У наших жилах тече кров трипільців, скитів, сарматів, антів, русичів, русинів, які є одним ланцюгом зміни поколінь наших предків.

— Українській державі не 20 років і вона не маленька дитина, як вважають деякі недалекоглядні політики, що вимолюють собі прощення за свою бездарну діяльність. Протягом IX—XVIII ст. назви “Русь”, “руський народ”, “козако-руський”, “козако-український” або “україно-руський народ” стосувалися винятково народу, що проживає на території України.

— Державу Київську Русь заснував каган (цар) Київський Осколд — Аскольд — Аскольдир у 852 р. як вінець тривалої історії у розвитку української державності.

— Руси, русини, українці — це історичні етнічними одного народу, а їхня мова — це українська мова (за твердженням академіка Шахматова, відома ще з VII ст.).

— Русь-Україна ніколи не була в одній колісці з хіновом (фінно-татарською державою з назвою Московія). У нас все різне: предки, походження, історія, герої, мова, культура.

— Московія (тепер — РФ) як спадкоємиця Золотої Орди не може виступати спадкоємицею нашої прадержави — Київської Русі.

— Золотоординський так званий русський мір, або євроазійський світ кінчається на Хуторі Михайлівському. Далі на захід — Європа.

— Незалежна Україна — лише новітній етап у безперервному розвитку української державності. Україні як прямій спадкоємиці Руси-України — 1160 років, ювілей відзначатимемо у серпні 2012 року.

— Спільного підручника з історії України та Росії не може бути через різне походження народів, протилежні оцінки історичних подій і ролі історичних особистостей, що наочно засвідчив підручник з історії Росії, запроваджений Міністерством освіти Російської Федерації. У цьому підручнику закладені антиукраїнські положення, що принижують гідність українців і виховують росіян у дусі нетерпимості до України.

— Діяльність російських царів Петра I і Катерини II для України була жахливою за наслідками, за їхнього правління українці позбулися демократичної гетьманської влади, було знищено освіту, незалежне книгодрукування, заборонено українську мову, закріпачено селянство, зруйновано останній прихисток волі — Запорозьку Січ.

— Голодомори 1921 р., 1932—1933рр., 1947р. були штучно організовані з метою зламати опір українців більшовицькій окупації України. Це геноцид українського народу.

— Українська Повстанська Армія — захисна реакція народу на більшовицьке “звільнення” Західної України, внаслідок якого військами НКВС у 1939—1941 рр. було репресовано 1,5 млн мирних мешканців. Воляки УПА захищали свою землю від коричневої й червоної чуми.

— Незалежна Україна — не прояв сепаратизму, а відродження власної державності, спротив насильницькій асиміляції. Тому українцям як цивілізованому народу варто запросити президента РФ на святкування 1160-річчя держави Руси-України.

Фоторепродукція Олеса Дмитренка

Марія КУЧЕРЕНКО

“Батько на тебе гніваються, казали, що ти дурень, і погрожували поламати голоблею всі ребра”, — писав із дому, з Красенівки, брат. Кожному, хто хоч раз бачив ті стопудові козацькі кулаки, стало б спекотно при самій згадці, однак Іван і бровою не повів — надто вже багато було поставлено на карту, щоб хтось міг збити його з того шляху, навіть батько. На той час він вергав мішки у порту Феодосії і мріяв про мандрівний цирк. Як свята чекав його появи. Знав — може не згірш м’язистих циркових силачів придавити під собою суперника, бо був із могутнього козацького роду, в якому ходили проти турків та польської шляхти, в якому гнули бикам роги і підкови, як житню стеблину (дід-силач прожив 120 років, батько до старості заввирашки кидав п’ятипудові мішки на віз). Однак розумів, як йому бракує хоча б основ борцівської техніки. Перші уроки засвоїв від курсантів морехідки, з якими познайомився у трактирі, тим часом не пропускаючи жодного виступу пересувного цирку з його “чемпіонатом” борців. Невдовзі в одному з таких гастролей і проб’є зоряний час одержимого славою селяка (шоправда, на той час Іван Піддубний уже здійснив свою невелику кар’єру прикажчика у вантажній конторі).

1896 рік. Перші Олімпійські ігри в Афінах. А у Феодосії — гастролі пересувного цирку Бескоровайного. Все місто збуджене чеканням. Усе місто вихлюпує на вулиці, вітаючи життєрадісно-балаганну ходу циркових артистів, а серед них — борців, могутніх, рішучих, сповнених куражу, один вигляд яких викликав у веселій юрби крики захоплення. То були справжні професіонали, однак їхні виступи, звісно, щоб привабити щонайбільше містян, мали характер шоу. Це було свято життя, чи то пак його тріумф, де міг помірятися силою кожен охочий до бійки здоровань. Щодня Іван ходив на виступи борців, уважно

стежачи за їхньою технікою боротьби, аж поки сам зважився на двобій. Цирк ревів і зіскакував із місць, намагаючись простежити “все, до кінця”, коли раз за разом, без особливих зусиль перемігав нікому ще не відомий відчайдух. Хіба що окрім одного разу — окрім бою внічию з російським чемпіоном, родом із Волині, Петром Янковим. Надалі, з того часу, як пішов разом із цирком, жодного разу не дозволив перемогти себе, заслуживши стараннями газетярів цілу низку страхітливих епітетів.

А він, “цей безжалісний велетень”, і справді, як “дикий звір” ревів із болю, рвав своє серце на шматки, тримаючи на руках найдорогоцінніший скарб свого життя — крихітну повітряну гімнастку Машу Дозмарову, що зірвалася просто на його очах із самого циркового купола. Здається, ніхто в світі не бачив такого несусвітнього розпачу, як розпач цього могутнього чоловіка, котрий наводив жах на численних суперників, при вигляді бездиханного тіла своєї дівчинки-метелика. Ніхто навіть не здогадувався, у якій непритомності душі він перебував після тієї втрати — зішуглений, зіжмаканий нестерпним болем, лежав предовгими днями, підібгавши під себе ноги, і сліпим

Парад на Червоній площі

«РУССКИЙ МЕДВЕДЬ»

Малописьменний селяк, котрий із розділових знаків знав лише крапки, що вже говорити про знання етикету, — аристократам як рівним подавав у вітанні два пальці для потиску, зводячи їх із розуму тим нечуваним нахабством.

Ведмідь, що трошив у щирих обіймах кістки і позбавляв зубів — коли груба, безтямна сила починала клекотіти у ній, як розпечена лава... неприборкана, некерована, пекельна.

Незгідливий упертюх, якого нікому й ніколи не вдавалося спокусити грішми, хоч би й усім золотом світу — за одну лише пропозицію щедро оплаченої поразки міг у сліпій люті скрутити антрепренера в баранячий ріг або й у менш вишуканий спосіб витрусити душу.

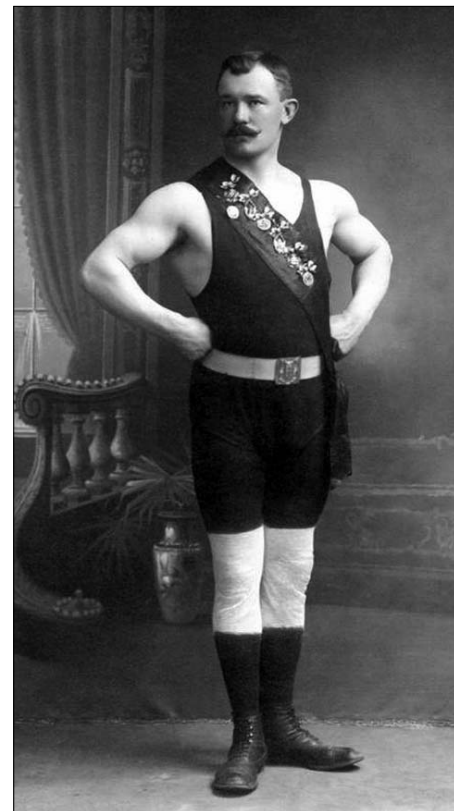
Таким назавжди увійшов він, Іван Піддубний, людина з гордим званням “чемпіон чемпіонів” у світову історичну пам’ять. І той стереотипний образ міцно стримить у ній, немов цвях-двохсотка, що його “в косичку” любовно “заплітав” український силач. Однак, менше того, навіть у цьому стереотипі не припиняє битися любляче, ніжне серце. С а м е в о н о нестерпною солодкою мукою переповнювало все його єство, коли бачив тоненьку зворушливу дівчинку-гімнастку, що пурхала метеликом під куполом цирку. С а м е в о н о нерозважно змусило непереможного Вернидуба зректися забезпеченого життя в Америці, бо там, бачте, все не так, “навіть бузок не пахне”, і повернутися в голодну Україну. С а м е в о н о засвітило генетичною пам’яттю гарячу козацьку кров, коли побачив запис “русский” у своєму паспорті нового зразка, с а м е в о н о нервово водило його рукою, коли виправляв у “краснокожей книжці” оту “історичну погіршність” — не міг же не знати, що за таке право залишитися українцем може накласти головою навіть він, людина, якій свого часу в екзальтованому захопленні світ кидав під ноги квіти. Звісно, знав. Але нічого не міг вдіяти з ним — нерозважним, довірливим і вразливим...

поглядом обмацував стіни. Не їв, не пив, лише тихо стогнав крізь стиснуті зуби, як поранений звір у лігві. Напівпорожній готельний номер став для нього кам’яним мішком відчаю, з якого, здавалося, немає рятунку, однак ніхто не міг взяти на себе хоробрість зазірнути до нього, аж поки він сам не прийшов до тями і заявив про свій намір повернутися додому, до землі, до плуга. І тут, в останню мить, доля зробила карколомний пірует: Атлетичне товариство аристократів Петербурга запропонувало відстояти честь імперії у Парижі. А невдовзі надійшло й офіційне запрошення зарозумілої від останніх спортивних перемог Франції на світовий чемпіонат із французької боротьби — воно й стало таким вчасним порятунком. Іван Піддубний був одним зі 130 найкращих борців світу, запрошених у Париж. Одним із найкращих, однак, схоже, найлютішим від ще зовсім свіжої втрати. Правила чемпіонату були дуже суворі: одна поразка не давала змоги продовжити подальше змагання на борцівському килимі. Окрім фізичної сили, потрібно було неабияке, просто-таки віртуозне володіння технікою боротьби. Для того мав чудового тренера Ежена де Парі. Іван кілька місяців тренувався до сьомого поту, засвоюючи тонкощі французької боротьби. І доля винагородила його за працю — 11 перемог над наймогутнішими суперниками світу. Париж гарячими оваціями вітав “гордість Російської імперії”. Увага Європи була прикута до його численних перемог. Однак на кону стояла Фран-

ція — ініціатор чемпіонату. Вона не могла вийти переможеною у тій запеклій боротьбі, що її несподівано для всіх очолив Іван Піддубний, мала будь-що зберегти першість. Тому навіть усім очевидне шахрайство колишнього м’ясника, кримінального авторитета Рауля Буше, коли той перед виступом натер тіло оливковою олією, не зупинило французьких суддів — вони оголосили перемогу Франції. Усі апелювання Піддубного до судейства були безуспішними. Слизький француз змітно вислизав із рук, а судді не посоромилися назвати шахрайство “красивим і вмілим уникненням силових прийомів суперника”.

Однак Раулю Буше таки не вдалося вислизнути з рук козацького сина — уже через рік Іван Піддубний покарав шахрая. І то нещадно, жорстоко. Знесилившись від віртуозних прийомів “російського” борця, Рауль молився Богу, аби судді вчасно зупинили його суперника. І мабуть, нюхала б його французька душа сірку, якби не суддівська воля. Глядачі з передніх рядів допомогли суддям відтягти засліпленого люттю Піддубного від напівживого француза, однак останньому довелося простояти раком перед усім світом під 130-кілограмовим переможцем. З того часу Раулем Буше заволоділа нав’язлива ідея будь-що позбутися свого суперника. Йому, кримінальному авторитету, не було проблемою організувати вбивство.

На паризькому чемпіонаті 1905 року, ще задовго до його завершення, на Івана Піддубного вже чекали замовні вбивці. Організатори чемпіонату, вирахувавши, що “російський” борець виходить у змаганнях на третє призове місце, вирішили дати грошову нагороду тільки володарю першості, таким чином збільшивши єдину премію до 5 тисяч франків. Однак не сподівалися, що Піддубний відвоює першість і забере увесь приз. Здавалося, саме провидіння тоді шепнуло йому у вухо: “Рятуйся!” І він не пішов після перемоги за куліси, де на нього вже чекали, а змусив виступити знову й пальцею прямої руки

Йому аплодував увесь Париж...

на арену. Буше так і не вдалося реалізувати свій план: коли він відмовився платити кілерам за невиконану роботу, йому просто проламали голову.

Конкуренція була неймовірно жорстокою і брудною. Словом, бої без правил. Піддубного намагалися здушити за горло, зламати хребет, видавити очі... однак схопити за козацькі вуса було надто ризиковано для суперника. О, тоді в нього вселялося сто чортів, тоді в нього кров спалахувала в жилах! Усі знали — Піддубний ні під ким не прогинається. Казав: “Ляжу під того, хто покладе мене”. Ще всім у пам’ятку був урок честі, який непоступливий борець дав директору цирку за контракт, укладений за його спиною, — тоді він від усієї душі відлупцював пройдисвіта, змусивши з’їсти злочасний договір про поразку. Його груба сила наводила жах. Що далі, то менше знаходилося охочих позмагатися з “чемпіоном чемпіонів”. Виклик приймали виняткові відчайдухи. Російська імперія тріумфувала. Тисячні натовпи у дикому захопленні вітали Івана Піддубного, гордість Російської імперії. Франція, Британія, Німеччина, Італія, Алжир, Туніс... Публіка обожнювала свого кумира не

З КОЗАЦЬКИМИ ВУСАМИ

тільки за саму боротьбу, а й за кураж, дивовижну артистичність та безпосередність. Ті міста, де доводилося бувати всіма визнаному світовому чемпіону, були обклеєні його портретами. Однак 1910 року Іван Піддубний залишає борцівський килим і повертається в рідне село. Він набив ушерть батьківську скриню золотими медалями — результатом своїх численних перемог. Та найдорожчим його скарбом була лютеція — шовкова стрічка переможця світового чемпіонату 1905 року (уже на схилі літ, страждаючи від нестерпного голоду, він продав медаль, але стрічку зберіг).

Івану Піддубному йшов 39-й рік. Саме розквіт його феноменальної сили. Іван Максимович купив на зароблені гроші 120 десятин землі, побудував два млини, щедро обдарував землею родичів. А потім одружився, позаяк давно вже мріяв про родину, дітей. Дружина була йому до пари — потужна, до ста кілограмів ваги. Проте Піддубний виявився нездатним до ведення такого великого господарства, через якийсь час цілком розорившись, він знову повертається на циркову арену.

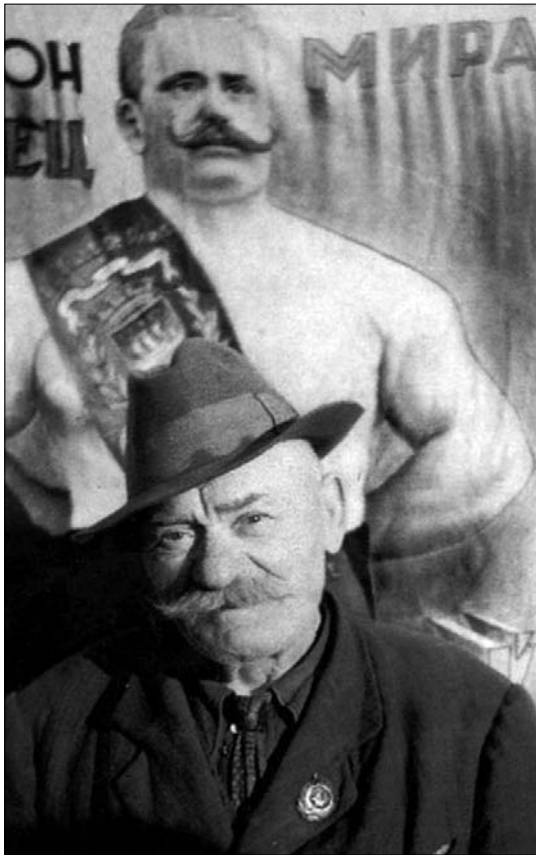
Ішов 1920-й рік. Україна була занурена у криваву братовбивчу війну. Гастролі стали вкрай небезпечними. В одному зі своїх циркових вояжів Піддубний помилково потрапить за так званий антисемітизм, а конкретніше — за підозру в єврейських погромах, у підвал для смертників одеського чека. Цілий тиждень борець зі світовим ім'ям стоятиме по пояс у крижаній воді, чекаючи на розстріл. Коли чекісти визнали свою помилку і відпустили додому, він не застав дружини — втекла з іншим, прихопивши всі його медалі. То був надто жорстокий удар непереможного борця, удар “під дих”. А потім — тривала депресія, від якої ледь не закрили добожевільні.

Коли прийшов до тям, нова влада запросила його до Мосдержцирку. Він прийняв запрошення, проте у Москві почувався незатишно. Невдовзі під час гастролей, познайомившись з дівчиною, що так нагадувала йому перше трагічне кохання, Піддубний полишить галасливу столицю і, одружившись, оселиться в Єйську на березі Азовського моря. Тут, у маленькому провінційному містечку, і зустрине старість. Проте старість — відносне поняття для борця світової величини. Його організм, за медичними висновками, був на 15 років молодший реального віку. Уже далеко за 60 Іван Максимович міг самотужки підтягти баржу до берега, зачепивши її за ланцюг, тоді як з нею не могли впоратися з десяток рибалок. Він усе ще багато їздить по країні з так званими почесними виступами, демонструючи свою феноменальну силу, бере участь у парадах на Червоній площі. Коли одного разу Піддубний, не маючи як передостаннє, бо забув ключі в готельному номері, вийшов на московську вулицю в самому цирковому трико, міліція не тільки не чіпала його, а й повсякчас віддавала честь. До нього проймався пова-

гою і “батько народів”, навіть розпорядився нагородити 1938 року Орденом Трудового Червоного Прапора. Та й під час німецької окупації Іван Максимович не залишився без опіки: німецький полковник, колишній борець, з великої пошани до старого чемпіона персонально відвідав його і запропонував безбідне життя у Німеччині, а коли борець відмовився, то забезпечив добрим пайком, прилаштувавши завідувачем більярдної. Казали, Піддубний дозволяв собі небезпечні як на окупацію дивацтва — полюбляв прогулянки містом у начищених до блиску черевиках зі скрипом, у новому костюмі з Орденом Трудового Червоного Прапора на лацкані, і окупаційна влада дивилася крізь пальці на ті витівки.

Однак після війни, після усіх “з’ясувань” зі СМЕРШем, його бачили вже занедбаним, сердитим буркуном, у латаному-перелатаному піджаку і стоптаних черевиках. Маючи ще досить міцний як на свої роки організм, колишній борець, якому колись аплодував світ, неймовірно страждав від недоїдання. Не раз сідав писати прохального листа до Ворошилова, аби розпорядилися з додатковою пайкою хліба, та так і не дописав... Дружина, сама страждаючи від голоду, намагалася підкласти чоловікові свою пайку — а раптом не помітить. Після смерті Марії Семенівни він геть осунувся, був радий старим черевикам, а ще більше мисці пісного супу від сусідів. Іван Максимович помер на 78-му році життя. Прожив зовсім коротке як для його могутнього козацького роду життя. Коли ховали всім містом, не було де взяти костюм.

Тільки після згадки Бі-бі-сі

На тлі колишньої слави

про непереможного борця схамулилися, згадали про могилу. Ледь знайшли у траві, обкосили, поставили гранітний пам’ятник і написали: “Здесь русский богатырь лежит”. Навіть після смерті відмовивши чоловікові у найсвятішому — бажанні бути самим собою... бути українцем. Але ж за те право його ледь не згноїли в підвалах НКВС, коли мав зухвальство власною рукою виправити у паспорті національність “руський” на “українець”, а потім ще й вимагав — рідкісний приклад зухвальства! — заміни паспорта “на правильний”. Коли ним, “оголтелім націоналістом”, зайнялося НКВС, навіть світова слава не врятувала від катування — все вимагали віддати золото і долари. Та де він мав те взяти? Повернувшись з Америки з одним залізним чайником і численними перемогами, позаяк перед ним, аби зостався, було поставлено вибір: якщо залишиться — слава і забезпечене життя, якщо поїде — ані цента не отримає. Так і залишився півмільйонний статок в американському банку. Можливо, не раз Іван Максимович згадував про той фатальний вибір... І коли не застав “розкуркулених” родичів — усіх вивезли в голодний Казахстан, вперед відібравши все ним самим і зароблене; і коли його могутнє тіло лихоманило від тяжких опіків, отриманих у катівнях НКВС; і коли останні роки лежав геть знесилений від голоду... Ні, не про нього стара як світ сентенція про шанс, що стукає у двері тихо — на відміну від спокуси, — і тільки раз. Він зігнував усі спокуси світу — усі, окрім Перемоги, а коли шанс гатив кулаками у двері, — просто не відчинив. Упертий до біса був чоловік, хмільної козацької закваски. Якщо й “руський медведь”, як нам безапеляційно доводять за правом “старшого брата”, — то з українськими вусами — не дай Бог ворогові смикнути! — і українським серцем. Отож цілком очевидно: якби тоді відчинив двері шансу, — була б зовсім інша історія... і не про нього...

Цей козацький портрет обійшов півсвіту

СОФІЯ РУСОВА ЄДНАЄ УКРАЇНУ

Меморіальну дошку на честь видатного педагога і просвітянки Софії Русової урочисто відкрили в Чернігівському національному педагогічному університеті ім. Т. Шевченка.

громадські діячі, митці. Історія нашого карпатського ареалу дуже цікава й захоплює мене як митця. Зокрема на дошках і в медалях увічнив класиків закарпатського живопису Бокшая, Ерделі, Шолтеса.

— **Очевидно, Ви не випадково прийшли у своїй творчості до постаті С. Русової?**

— Я щасливий, що прийшов у творчості до цієї ви-

датної просвітянки і педагога. Свого часу складав іспити на кандидатський мінімум та історію педагогіки і вивчав, зокрема, творчість, педагогічну спадщину Русової. Тож повернувся до своїх записів, пішов по бібліотеках, знайшов портрети, знамениті вислови С. Русової про Україну, виховання дітей. Усе це допомагало в роботі.

Вдячний Василеві Нечепі за підтримку. Ми знайомі не перший рік. На запрошення Василя торік я вже приїздив до Чернігова, відвідав знамениті храми, музеї. Тут така багатуша історія,

Петро АНТОНЕНКО

Саме на чернігівській землі, в селі Олешня Ріпкинського району народилася й виросла Софія Русова. У провідному вищій області бережуть і впроваджують у життя її педагогічну спадщину. А в області вже кілька років діє Благодійний фонд імені С. Русової, який від-роджує родинне гніздо батьків педагога **Ліндфорсів** у Олешні, створює тут музей, розробив туристичний маршрут, проводить науково-просвітницькі заходи. Один із керівників фонду, відомий земляк, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, народний артист України кобзар-лірник Василь Нечепя став ініціатором і спонсором встановлення меморіальної дошки на честь С. Русової.

Робота над проектом поєднала дві віддалені частини єдиної України — Сівершину й Закарпаття. Автор дошки — Михайло Белень, відомий скульптор з Ужгорода, доктор мистецтвознавства, заслужений художник України.

В урочистій обстановці дошку було відкрито у фойє головного корпусу університету. На ній педагог-просвітянка зображена в повний зріст, вказано роки її життя (1856—1940). Також відтворено цитати С. Русової:

“В Україні необхідно створити самостійну національну систему дошкільної освіти”;

“В Україні — мова українська. Хай на стіні нашої рідної школи висить на рушниках портрет великого апостола правди і науки Тараса Шевченка”.

Коротке інтерв’ю нашій газеті дав **Михайло БЕЛЕНЬ**, який особисто встановлював дошку і був на її відкритті:

— Я викладав в університеті, богословській академії, але це забирало дуже багато часу. І тому зосередився на творчій роботі. Створив 17 пам’ятників, понад 60 меморіальних дошок, більш як 500 медалей, які є в Третяковці, Ермітажі, музеї Ватикану. Свого часу закінчив Академію мистецтв у Києві, аспірантуру Академії мистецтв у Москві. У мене були елітарні вчителі, так починалася і триває моя творча біографія.

— **Яких діячів увічнили в пам’ятниках, меморіальних дошках?**

— Це політичні діячі, зокрема керівники Карпатської України,

Фото Петра Антоненка

Михайло Белень

просто гріх її не знати, не відроджувати. Духовність має стояти на першому місці.

Після урочистостей із нагоди відкриття меморіальної дошки в університеті пройшла наукова конференція “Русівські читання”, організована Інститутом історії, етнології та правознавства університету спільно з благодійним фондом ім. Софії Русової. З доповідями виступили директор Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії П. Кононенко, завідувач кафедри педагогіки та педагогічної майстерності Ніжинського державного педуніверситету ім. М. Гоголя професор Є. Коваленко, доценти Чернігівського педуніверситету, кандидати історичних наук Т. Демченко, О. Рахно, кандидат педагогічних наук Т. Юда.

13:07. Тимошенко: В Україну повернувся 37-й рік

Екс-прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко вважає, що судовий вирок у кримінальній справі щодо газових угод 2009 року свідчить про повернення України до часів масових репресій, які здійснювалися у 30-ті роки ХХ століття.

Про це Ю.Тимошенко заявила одразу після того, як головуючий у справі суддя Печерського районного суду Родіон Кіреєв оголосив її вирок.

“В Україну з цим вироком, з усіма репресіями проти громадян, повернувся 37-й рік. Усім треба сьогодні бути сильними”, — заявила Ю. Тимошенко.

Екс-прем'єр також звернулася через присутніх у залі представників ЗМІ до всіх громадян, “людей доброї волі в Україні” із закликом захистити країну від авторитарного режиму.

13:30. Генеральний секретар Ради Європи Торбйорн Ягланд вважає, що політичні рішення має оцінювати парламент, а не суд: “У демократії судження про політичні рішення мають бути залишені парламенту та виборцям, а не судам”, — заявив генсек Ради Європи.

Т. Ягланд висловив сподівання, що запропоновані нещодавно зміни до Кримінального кодексу України зроблять неможливими такі судові процеси у майбутньому.

14:33. Євросоюз вважає вирок Тимошенко політично мотивованим

Про це заявила представник Єврокомісії Мая Косьянчич, яка зачитала спільну заяву країн ЄС.

“Суд не відповідав міжнародним стандартам у тому, що стосується справедливого, транспарентного й незалежного юридичного процесу, до чого ми неодноразово закликали в попередніх заявах”, — сказала вона журналістам у Брюсселі.

За словами М. Косьянчич, Євросоюз “глибоко стурбований” вироком Ю. Тимошенко.

14:34. Брюссель сподівається...

Європейська Комісія розраховує, що остаточне рішення у справі Юлії Тимошенко буде після апеляції, а також процесу декриміналізації.

Про це, коментуючи вирок у справі екс-прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко, заявив член Єврокомісії з питань розширення і політики європейського суспільства Штефан Фюле в Брюсселі.

“Ніхто не може потрапити до в'язниці на основі вже застарілого законодавства. І рішення, безсумнівно, повинно бути знайдено”, — цитує Ш. Фюле “Українська правда”.

14:54. Ештон: ЄС глибоко розчарований...

Європейський Союз заявляє, що вирок екс-прем'єру Юлії Тимошенко підтвердив вибірковість застосування правосуддя в Україні — про це йдеться у заяві Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики Кетрін Ештон від імені Євросоюзу.

“ЄС глибоко розчарований вироком Печерського районного суду України щодо справи Юлії Тимошенко. Вирок винесено після процесу, який не відповідав міжнародним стандартам щодо чесності, прозорості та незалежності юридичного процесу, до чого я неодноразово закликала в моїх попередніх заявах”, — зазначила К. Ештон.

За її словами, це особливо розчарує на тлі головування України у Комітеті міністрів Ради Європи.

К. Ештон від імені Євросоюзу закликала компетентні українські органи влади забезпечити чесний, прозорий та неупереджений процес під час апеляції у справі Ю. Тимошенко та у справах інших членів колишнього уряду. При цьому право на апеляцію не повинно призводити до будь-яких обмежень щодо участі обвинувачених у наступних виборах в Україні, зокрема у парламентських виборах 2012 року.

К. Ештон наголосила, що Євросоюз враховуватиме це у своїй політиці щодо України: “Те, як українська влада загалом поводитиметься універсальні цінності та верховенство права і, зокрема, як вона пово-

РЕЗОНАНС: ТРИ ГОДИНИ ПІСЛЯ ВИРОКУ

Фото Олесея Дмитренка

Після того, як о 13 годині 11 жовтня 2011 року суддя Печерського райсуду Родіон Кіреєв озвучив вирок екс-прем'єру Юлії ТИМОШЕНКО — 7 років ув'язнення, 3 роки позбавлення права перебувати на владних посадах плюс відшкодування 1 516 365 234,94 грн НАК “Нафтогазу” та 4,512 гривень за проведення судових експертиз, інформаційний світ буквально вибухнув коментарями. Очевидно, що ця тема надовго стане провідною в ЗМІ та в світовій мережі: її відслідковують найповажніші інституції. Подаємо тут найпоказовіші матеріали, що з'явилися на сайтах інформаційних агентств протягом трьох годин 11.10.2011 року.

дитиметься у цих справах, містить ризик глибокого впливу на двосторонні відносини ЄС—Україна, включаючи укладання угоди про асоціацію, наш політичний діалог і нашу більш тісну співпрацю”.

14:51. У Москві вирішили викрутити позицію ЄС у справі Тимошенко собі на користь

Вирок екс-прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко не дає Києву жодних аргументів у дискусіях з Росією щодо газу. Про це віце-спікер Держдуми РФ, президент Російського газового товариства Валерій Язєв сказав журналістам у Москві.

Він зазначив, що винесений вирок є “несподівано суворим і незвичним”. “З іншого боку, це рішення жодною мірою не може бути аргументом у наших дискусіях щодо ціни на газ”, — підкреслив В. Язєв. За його словами, влада України спробує використовувати це рішення у переговорах з Москвою.

Він висловив думку, що таке рішення ускладнить відносини України з ЄС: “Євросоюз схильний розглядати це як політичну розправу, тому для України, яка вступила в енергетичне співтовариство і бере участь в євроінтеграційних процесах, мабуть, це ускладнить переговорну позицію”.

15:13. МЗС Франції вже натякає...

Париж вважає вирок колишньому прем'єру України Юлії Тимошенко доказом політичної мотивації її переслідування і закликає українську владу дотримуватися Конвенції про права людини при апеляції захисту.

Про це заявив прес-секретар Міністерства закордонних справ Франції Бернар Валеро на прес-конференції в Парижі, передає РІА “Новости”.

16:12. МЗС Німеччини: Вирок Тимошенко не пройде безслідно для України

Як повідомляє РІА “Новости”, міністр закордонних справ ФРН Гідо Вестервелле заявив: “Сьогоднішній вирок стосовно колишнього прем'єра Юлії Тимошенко для України є поверненням назад. Він кидає тінь на правову систему в країні. Це не пройде безслідно для наших (Німеччини)

відносин з Україною і для відносин України з Євросоюзом”.

За словами Г. Вестервелле, Німеччина “дуже уважно” спостерігатиме, як у Києві поводитимуться з іншими колишніми членами Кабінету Ю. Тимошенко.

13:16. “Наша Україна”: Вироком встановлено авторитаризм

Вироком проти екс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, який було винесено 11 жовтня, владний режим на чолі з Віктором Януковичем остаточно встановив в Україні авторитаризм.

Про це йдеться у заяві “Нашої України”, оприлюдненій прес-службою партії:

“Наша Україна” категорично засуджує протиправний вирок проти Юлії Тимошенко і розцінює його як акт політичних репресій режиму проти одного з лідерів опозиції. Сьогодні відбулася розправа не з конкретною особою. Вчинено замах на українську демократію і кожного з нас... Для цього режиму точку неповернення пройдено. Нинішня влада приготувала собі таку долю, яку вона призначила Ю. Тимошенко. Жодні авторитарні дії не дадуть владі уникнути відповідальності за свою діяльність”.

Також партія висловлює підтримку політичним партнерам з Блоку Юлії Тимошенко та інших опозиційних сил і висловлює свою готовність до спільних дій опору в нових політичних обставинах.

14:25. Кличко вважає, що Янукович зробив собі “політичне харакірі”

Лідер партії “Удар” Віталій Кличко заявляє, що судовий вирок екс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко є політичним харакірі української влади.

В. Кличко, який зараз перебуває з робочим візитом у США, заявив, що розцінює цей вирок як розправу над одним з політичних опонентів влади. Він порушуватиме питання репресій проти опозиції в Україні на всіх зустрічах з американськими високопосадовцями.

В. Кличко зауважив, що “у будь-якій цивілізованій країні за свої політичні прорахунки і рішення політики несуть політичну відповідальність, а не сидять у в'яз-

ниці. Спроба влади ізолювати свого опонента свідчить про неготовність команди Януковича до чесної конкурентної боротьби за симпатії виборців, бажання зачистити опозиційний табір напередодні парламентських виборів”.

15:17. Заява Української Народної Партії з приводу вироку Юлії Тимошенко

Українська Народна Партія вважає судовий процес і винесений Юлії Тимошенко вирок проявом політичних переслідувань опозиційних сил, що суперечить практиці будь-якої демократичної країни.

Українська Народна Партія наголошує: усі дії сторони обвинувачення, а також численні порушення прав сторони захисту під час розгляду справи є нічим іншим, як демонстрацією зневаги чинної політичної влади до принципів справедливого судочинства і права громадянина на судовий захист. Своїми діями влада створює умови для міжнародної ізоляції країни, завдає непоправної шкоди іміджу держави та ставить під загрозу укладання угоди про асоціацію з ЄС, а потенційні економічні втрати від такої ізоляції значно перевищують шкоду, про яку йдеться у вирокові Тимошенко.

Окрім того, Українська Народна Партія наголошує: поряд з Тимошенко на лаві підсудних мав би бути кожен, хто в різні часи зраджував національні інтереси України: укладав Харківські угоди, здавав ядерну зброю, Чорноморський флот, заощадження вкладників Ощадбанку СРСР та активи Радянського Союзу. Якщо маніпуляції з судовою гілкою влади в інтересах однієї політичної сили триватимуть, це призведе до втрати легітимності владної команди і, не виключено, до соціальних заворушень. Відповідальність за такий розвиток подій у країні повністю нестиме чинна влада.

15:31. Олег Тягнибок: На перший план у протистоянні режиму Януковича виходить громада

“Усі українці розуміють, що вирок Тимошенко виніс не суд, а режим Януковича, який прямує до тотальної узурпації всіх гілок влади та встановлення в Україні поліційної держави. Бо насправді, звинувачуючи Тимошенко у зазісках національних інтересів у газовій сфері, режим Януковича постійно демонструє готовність генерувати національного газотранспортною системою заради олігархів, які утримують цей режим”, — прокоментував сьогоднішній вирок Юлії Тимошенко голова Всеукраїнського об'єднання “Свобода” Олег Тягнибок.

Він заявив: “Після вироку Тимошенко на перший план у протистоянні режиму Януковича виходить громада. Українці повинні усвідомити: лише спільна стратегія, спрямована на усунення від влади режиму Януковича, самоорганізація і безкомпромісність у боротьбі можуть забезпечити суспільство від олігархічної диктатури”.

15:26. Президент України Віктор Янукович вважає, що сьогоднішнє рішення суду стосовно екс-прем'єра Юлії Тимошенко є неостаточним.

Про це він сказав на спільній прес-конференції з президентом Республіки Словенія Данілом Тюрком у Києві. За словами В. Януковича, вирок суду ґрунтувався на чинному Кримінально-процесуальному кодексі зразка 1962 року.

“Але це не остаточне рішення — поперед Апеляційний суд, і, безумовно, яке він прийме рішення і в рамках якого законодавства він прийматиме це рішення, це матиме велике значення”, — сказав він.

В. Янукович зауважив, що справа Ю. Тимошенко дісталася нинішній владі у спадок від попередньої, оскільки розслідування було розпочато після рішення РНБО у лютому 2009 року: “Тому вона (справа) розслідувалася правоохоронними органами і логічно завершилася рішенням суду. Безумовно, рішення суду було в рамках існуючого Кримінально-процесуального кодексу”.

Хроніку подій складено за повідомленнями УНІАН, РІА “Новости”, “Української правди”, прес-центрів

Іван ОЛІЙНИК

Ця визначна мистецька подія 5 жовтня скликала багатьох публічних політиків, які, відзначаючи жертвний і художній чин Валерія Франчука, висловили своє бачення Геноциду в контексті сьогодення і майбутнього нації.

— Варто згадати, що ще 3—4 роки тому тут нічого не було, а зараз один із національних пантеонів, — каже экс-президент України **В. А. Ющенко**. — Я знаю, що ще багато років в Україні точитиметься полеміка щодо голодомору. Я знаю, як далеко була нація до його визнання. Не тільки музеєві не вистачає місця. Мільйонам людей також не вистачає місця у своєму серці для істинного розуміння голодного мору 1932—1933 рр. Доки українська людина не зрозуміє, що це геноцид, сплановане вбивство, врешті — одна з найбільш значимих соціальних тем, — важко говорити про фонди та майбутні приміщення музею. А вони будуть! І музей буде одним із найкращих в Україні. Не розглядаймо тему 1932—1933 рр. виключно як історичну. Насправді це проєкція на сьогодення та майбуття. Хочеш пізнати свою долю? Скажи, яка історія твоєї нації. На нас покладена велика місія відродження. Мистецтво є поштовхом до самовизначення.

Співголова Громадського комітету зі вшанування жертв голодомору в Україні **Іван Васюник** вважає, що меморіал розповідає правду про голодомор краще, ніж тисячі сторінок дослідницьких праць. На його думку, ми отримали результат — донесли до українців інформацію про масштаби, причини і наслідки однієї з найбільших гуманітарних катастроф. “Дехто каже: досить говорити про трагічне і плакати. Лукавлять вони, бо правди забагато не буває. Громадськість повинна це пам’ятати і показувати на пасивність влади. Комітет запропонував план заходів з вшанування 80-х роковин Голодомору у 2013 році. Треба говорити про знесення символів тоталітаризму, про підготовку міжнародного форуму до 80-ї річниці сумних подій, про залучення молоді, щоб нитка пам’яті не обірвалася, про всевітнє визнання Голодомору геноцидом українського народу! Проєкт будівництва Національного меморіального комплексу лише розпочато, тому треба ставити перед владою питання про його продовження”.

Академік **Микола Жулинський** розповів про свою недавню розмову з Романом Сербиним, істориком із Канади. Р. Сербин наголосив, що й за тими подіями стояла система репресій голодом московського керівництва. На думку М. Жулинського, якби не голод на Поволжі та організовані у зв’язку з цим заходи, якби не розгolos по всьому світу, хто знає, чим би обернулися ті українські події, бо таким чином планувалося знищити національно-визвольний рух українського селянства проти більшовицької системи. Він вважає, що, розбудовуючи Меморіал, потрібно укрупнити трагічну сторінку 1922—1923 рр., як і те, що голод також панував і у 1946—1947 рр. миналої сторіччя. Він сам пам’ятає, як приходили голодні люди з Центральної України та Білорусі. Їх називали “брянські”. Вони помирали, викопуючи гнилі буряки та картоплю. Ця сторінка безсумнівно заслуговує відображення.

ХОЧЕШ ПІЗНАТИ СВОЮ ДОЛЮ? СКАЖИ, ЯКА ІСТОРІЯ ТВОЄЇ НАЦІЇ

Виставка Валерія ФРАНЧУКА “Розгойдані дзвони пам’яті” як привід до розмови про те, чи пам’ятає нація одну зі своїх найбільших гуманітарних катастроф.

Напередодні 78-ї річниці Голодомору 1931—1933 років у Національному музеї “Меморіал пам’яті жертв голодоморів в Україні” відкрилася виставка творів шевченківського лауреата Валерія Франчука. Свої полотна він вистраждав зі спогадів-розповідей своєї матері Марії про три пережиті нею голодомори: 1921—1922; 1932—1933 та 1946—1947 років. Виставку художник представляв у день народження матері, якій виповнилося 92 роки. І 18 із них вона була невтомним консультантом сина-художника, разом із ним ще й ще переживаючи трагедії своїх односельців, що померли під час Геноциду. Символи й образи Валерієвих картин визріли з материнської сльози, зі стогону матері-землі, із пам’яті матері-України, що оплакує втрачених дітей. Валерій Франчук вирішив подарувати Меморіалу 72 полотна зі свого циклу із 126 картин, аби вони донесли до прийдешніх поколінь плач і засторогу “Розгойданих дзвонів пам’яті”.

Голова ВУТ “Просвіта” **Павло Мовчан** поділився болючими спогадами дитинства: “Щоразу при слові голодомор я маю певні рефлексії. Пригадую, як зі старшим братом у 1947 році ходили по молоді листя липи, щоб зробити лип’яники. Дитячою пам’яттю я зафіксував розмиті постаті, привиди тих людей, які брали участь у війні. Сильно була вражена моя пам’ять. Мій батько втратив слух 1933-го року. Його з односельцями не пустили на кордоні, коли вони вже обміняли все, що можна: се-режки, каблучки, яблукові хустки, — заради порятунку дітей. Батька вдарили прикладом по голові, з вух кров пішла... Голод застав моїх старших братів. Я належу вже до нової генерації. Нема фотографій, тому ті, хто пішов із життя, стали привидами. Залишилися лише розповіді, сум, покладання пальця на губи. Не можна було далі цю інформацію нести. Вона дуже довго сиділа мені в горлі, як корок — це моя особиста трагедія. Усюди помирали мудрі, сильні, благородні люди. Вони не могли їсти круків і псів. Їм краще було вмерти. Ми всі позначені цією бідою. Наша нація — неповноформатна! І вона залишиться такою, допоки хотітиме святкувати червоний прапор, річницю молоді гвардії та комсомолу. Варто згадати, скільки в Україну завезено чужого елементу, який ніколи не прийме нічого українського. Ми добре розуміємо, хто ініціатор спотворення історії кризь червону призму розуміння московського бачення. Не можна забувати! І ми не дамо забути нашу вселенську кривду. Маємо вимагати історичної правди і загальнонаціональної просвітницької роботи, а не демонстрації образу Сталіна у День Перемоги”.

Віктор Ющенко слухає виступ Валерія Франчука

Після завершення урочистої церемонії відкриття випала нагода поспілкуватися з відомим українським дипломатом, почесним головою Всеукраїнської асоціації сприяння ООН **Григорієм Удовенком**, який тривалий час займається питанням Голодомору на міжнародному рівні.

— **Що Ви можете сказати про голодомор з погляду людини, яка знає про нього не з книжок?**

— Скажу інше... Я з того покоління, яке справді не знало, що в Україні був голодомор. У радянські часи будь-яка інформація про це вважалася провокацією американських спецслужб. Комуністична влада жорстоко карала людей за намагання відзначити пам’ять про голодомор. “Не було” голодомору, “не було” сталінських репресій — нічого не було! Тільки в часи перебудови, коли на хвилі національного відродження почав створюватися Народний Рух України, правда почала відкриватися. Спочатку ми назвали Рух “За

перебудову”, щоб радянські спецслужби не знищили його в самому зародку. Через комуністичну пропаганду в Україні й чиниться стільки років жорстокої боротьба між патріотично налаштованими людьми та тими, хто ще ностальгує за минулим (їх приблизно 8 %). Я веду до того, що ще за горбачовських часів почали говорити про голодомор. Потужним ініціатором правди стала українська діаспора у США й Канаді. У США було створено комісію Конгресу із розслідування Голодомору. Я був постійним представником УРСР при ООН і одержав вказівку з Києва, що все це антирадянська провокація, голодомору не було. Лихо пояснювалося неврожаєм. Тож саме для мого покоління потрібно розкрити всю правду. За роки незалежності було багато зроблено. У Верховній Раді я очолював Комітет з прав людини. 2000 року ми ініціювали підготовку до відзначення 70-річчя Голодомору 1932—1933 рр. Було створено Ор-

ганізаційний комітет ВР, підготовлено звернення до українського народу, у якому зазначалося, що це був саме геноцид українців. Ми започаткували кампанію з відзначення цієї великої трагедії українського народу. У соборі Святого Петра, найбільшому католицькому соборі Нью-Йорка, дякуючи українській діаспорі, раз на рік правили панахиду пам’яті жертв голодомору. Хоча на Галичині голодомору не було. Та від зібраного галичанами зерна на допомогу Україні радянська влада відмовилася — це історичний факт. Тільки при президентові Ющенку в Україні дійшло до меморіального вшанування пам’яті жертв. Існують відомі на весь світ меморіальні музеї голокосту в Єрусалимі і Вашингтоні. Україна не має обмежуватись скромним пам’ятником, оскільки, за різними підрахунками, полягло 5—8 мільйонів людей. Головне, щоб молоде покоління в майбутньому не допустило нічого подібного. Мене нещодавно вразила демонстрація українських селян через заборону на експорт зерна біля будівлі уряду. Селянин зовсім незахищений, а це може призвести до напівголоду. Потрібні продумані рішення. Латифундисти вже нелегально скуповують землю по 200 000 га. Повинні бути встановлені обмеження на скупівлю землі. Обов’язково треба заборонити продаж землі іноземцям.

— **Як Ви оцінюєте міжнародну позицію щодо визнання Голодомору в Україні геноцидом?**

— До приходу нинішньої влади дипломатія активно працювала в цій сфері. Я є членом Ради Президентів Генеральної Асамблеї ООН. Щорічно збираємося у Нью-Йорку і поступово врегульовуємо це питання. Сьогодні ми отримали визнання від понад 30 країн. Робота триватиме, але потрібно, щоб ініціатива йшла від президента. За приклад потрібно брати Ізраїль, те, як він добивається визнання голокосту всіма країнами. Росія душить будь-яку ініціативу України. Я це називаю російським неоімперіалізмом, виступаю проти такої політики східного сусіда. Покірنا Україна потрібна Росії, але не нам. Ще міністром я неодноразово говорив російським колегам Черномірдину, Примакову та іншим, що у нашому визнанні голодомору немає нічого антиросійського. Його спланував комуністичний режим, а не Росія. Але й це їх не влаштовує, оскільки у Росії тоді теж голодували люди. Та нищівні масштаби не можна й порівнювати. Росія займає позицію шантажу, зокрема економічного. Сьогодні йде масовий наступ російської поп-культури. Українські передачі — рідкість. Нам свідомо насаджують антиукраїнську ідеологію.

— **Ви згодні, що саме російське лобі заважає всевітньому визнанню Голодомору геноцидом?**

— Значною мірою так. Разом із проросійськи налаштованими державами Францією та Німеччиною. Проте історичного шансу ще не втрачено, не зневірлююся, продовжуймо цю роботу.

У своєму слові Валерій Франчук говорив про те, що потрібна художня і творча сміливість, аби втілювати складні історичні й соціальні теми в мистецтві, бо “якщо ми не пам’ятатимемо тих страшних подій, у нас не буде майбутнього”. Спасибі йому за творчу сміливість і громадянську позицію.

— Ні, ви гляньте на це диво, — замилювано каже Іван Федорович, киваючи у бік фонтану. — Яка оригінальна форма, яка краса, такого я вже давно не бачив...

— *Іване Федоровичу, але повернімося до нашої розмови. Все-таки: чому наприкінці 1990-х саме письменники опинилися на гребені політичної хвилі боротьби за незалежність України?*

— Елементарно просто. Оскільки письменники, художники, кінематографісти, частково журналісти порівняно з іншими верствами населення завжди були вільніші, ніж інші, мали більші інтелектуально-духовні можливості. Наприклад, не знаю, чи читали ви в одному із журналів інтерв'ю зі мною, де я розповів про випадок двадцятилітньої давності. У колишньому Союзі моє життя — особисте й творче — було нормальним. Більше того: я мав усе, щоб бути суперзадоволеним. На той час уся Східна Європа прийшла в рух. У нас якраз закипіла робота з підготовки створення Народного Руху України. У цьому вирі опинився і я. Тоді я сидів на другому поверсі спілчанського будинку, керував Київською спілкою письменників. А внизу, на першому, мало не щодня збиралися письменники, творча й інженерно-технічна інтелігенція, науковці, робітники “Арсеналу”. Можете перепитати у Віктора Терена чи Павла Мовчана. Вони приходили до мене й казали: “Іване, що ти тут сидиш? Приєднуйся до нас, треба справу робити. Без тебе не обійтись!”. Так я опинився в політиці, хоча вона ніколи аж так дуже мене не цікавила як щось особливе. Мене більше захоплювало мистецтво, література, кіно. Треба просто було комусь займатися цим ділом.

— *Але чому жероб випав саме на долю поета Драча?*

— Чому мені? Тому, напевне, що був уже досить відомим поетом: 1976 року отримав Шевченківську премію, у 1983-му — союзнуну премію з літератури. Посада у Спілці тоді теж щось важила. Я міг вільно входити до Кравчука чи Єльченка, вирішувати якісь наші справи. Ногами їхні двері, звичайно, не відчиняв — цього ніколи не робив. Просто міг зайти і поговорити про те чи інше.

Ви думаєте, мені політика потрібна була? Це була необхідність. Пригадую, якось заходив до мене один партфункціонер з ЦК Лук'яненко з такою претензією: “Ви знаєте, що з Вашими портретами у Львові демонстранти носилися, навіть бійку зчинили?”. Що, хіба я їх тоді організовував?

— *А якою була реакція на Орджонікідзе (теперішня Банкова. — Авт.), коли довідалися про Вашу участь у Русі?*

— Про це відразу стало відомо нагорі. Перший секретар ЦК Компартії України Володимир Щербицький запитував: що йому це треба? Бо тодішній інструктор ЦК (чи ким він там був) Володимир Литвин йому доповідав, що у мене все є: пристойна зарплата, квартира, дача, машина. І всі дивувалися не менше, ніж він, мовляв, що мені це треба?

— *А що ж тоді ще треба було, що стало найголовнішим для поета? Більші статки, слава, влада?*

— У нас тема “поет і влада” дуже специфічна. Український народ, на відміну від багатьох інших, тривалий час був безвладним. Безвладним і безможним у тому розумінні, щоб мати свою державність. Це — найголовніша причина. Це, зрештою, те, що мучило моє покоління, що ми переживали, до чого прагнули — збудувати свою, Українську державу. Звідси усе й випливає. Тому й досі не вважаю, що поезія і влада мусять бути ворожими одна до одної.

— *Багато хто досить критично оцінює деякі кроки Руху, де Ви одразу опинилися на перших ролях...*

— Проти тодішньої влади ми йшли відкрито і зробили все, що могли. Я вже тоді розумів: ні ті люди, які повернулися з тюрми, ні так звані письменники, які були можливостей зробити більше. Усвідомлював, що весь тягар роботи ляже на тих, про кого ще Іван Багряний писав: якщо хто й зробить щось для України, то це ті, що зараз в комсомолі й партії. Тоді, на перших порах і згодом, без Кравчука, Плюша і подібних до них ми б нічого не зробили.

— *Чи на користь суспільству, державі присутність у владі поета? Бо як свідчить історія, усе у цьому світі, здебільшого, отримує право на життя, коли за справу беруться професіонали. Пригадаймо добу*

— А що, хіба вони йшли тоді до влади? Це сьогодні, коли дивився на біг-борди з крикливими закличками “Ми не зрадили вас!”, подумки запитуєш себе: що і кого ти не зрадив? Що вони сьогодні знають? Тому все це є дуже смішним і малоістивним.

— *Кажете: ми здобули незалежну Українську державу. Але в ній щодень меншає українського змісту: народ унаслідок цинічної приватизації перетворено на жебраків, здаються стратегічні економічні інтереси, звідусіль витісняється рідна українська мова, а при владі — відверті україноненависники чи резиденти російського шовінізму. Розгортаються політичні репресії, хоча, по справедливості, на лаву підсудних, вважає переважна більшість українців, мусив би*

чину, який був міністром освіти України. До мене та книжка прийшла у село Теліжинці Тетіївського району Київської області. Не до кого-небудь, а до учня, напевно, шостого чи сьомого класу. І зробила вона мене тим, ким я став сьогодні.

— *Тобто Іван Драч усе-таки не Іван Гонта?*

— Треба говорити точно: так або так? Іншого не дано? Якби ж то у цьому житті було все прямовисно, простопадно...

— *Іване Федоровичу, скажіть як на духу: Соняшник-Драч багато взяв для себе від Сонця-влади?*

— Я про це ніколи не думав. Хоча знаю, що соняшник дуже виснажлива культура. Він глибоко закорінений у свою землю, на якій піднявся.

От Павло Мовчан стільки зробив і робить для української просвіти: Товариство видає тижневик “Слово Просвіти”, щорічно виходить багато цікавих книжок. До речі, кілька років тому видав і мої “Противні строфи”. Бачите, він уміє навіть за цієї влади, якій опонує, домогтися від неї для національної справи якихось коштів.

— *Духовну ауру нації формують не одні культурні, громадські й політичні організації, окремі національні авторитети...*

— Знаєте, мене ніхто не вчив патріотизму і писав я спершу двома мовами — російською й українською. Навіть російською більше. Лише згодом прийшло усвідомлення потреби бути сином своєї землі.

— *Поет починається з болю...*

— Великого болю. Мені постійно болить душа за все, що відбувається з нами і навколо нас. А пам'ятник Гонті в Умані ми й досі не можемо поставити.

— *Як впливає авторитет, моральність поета, загалом інтелігенції на формування суспільної моралі, тої ж таки духовної аури, за словами Ліни Костенко?*

— За нинішніх часів її формування стало більш розмитим, більш безіменним. Не так як раніше, коли йшлося про якогось доброго, славного учителя чи лікаря на селі. Сьогодні це все інакше відбувається. Зараз родина може бути найпрекрасніша, найпочесніша, найпорядніша, і раптом з нею відбувається щось незрозуміле, несусвітне, чому важко навіть повірити. Телебачення, радіо, преса, політика несуть нам багато потворних речей, які люди бездумно копіюють. Це страшно.

Мені здається, що найскладніша проблема, яка стоїть перед нами, це те, що ми, українці, через багато конкретно-історичних причин не вміли і не хотіли стати самими собою. Нас виштовхнули у відкритий космос і ми мусимо давати собі раду, вчитися бути зовсім іншими у цьому непростому світі, навіть не такими, якими були ще років п'ять тому. Світ надзвичайно стрімко й динамічно міняється. Мусимо усвідомити, якщо хочемо вижити як нація, — *ми в іншому світі.*

Нам сьогодні друкують той самий журнал “Фокус”, де показують нових українців — якогось негра, африканця. І тут же українця. І все це — українці. І ці українці, етнічні українці, мусять витримати натиск зовнішнього світу, зберегти себе, духовний світ і бути настільки відпорними, щоб дати й собі раду, і зберегтися як нація і культура. Тому в цьому страшному світі нам треба бути мудрішими, освіченішими, хитрішими і спритнішими за новоприбулих, щоб жити на цій предковичній землі не гостями, а господарями.

— *Де ж джерело тої сили?*

— Воно у нас самих. Коли порівнювали українців, які емігрували до США, з іншими емігрантами, як вони виживали, давали собі раду, то вони були не гіршими, а кращими за інші етноси. Направду вони були хитріші, працьовитіші, освіченіші. Мали і давали внутрішню відповідність духовній агресії зовні. Завдяки збереженню свого етнічного кореня, завдяки сприйняттю краси цього світу, якою, наприклад, є оце дивовижне світло фонтану Беретті.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

СОНЯШНИК НА ТЛІ ПОЛІТИЧНОГО ПЕЙЗАЖУ

Фото Миколи Загороднього

Київське надвечір'я. Сидимо з Іваном ДРАЧЕМ у скверику біля Театру української драми. Довкруж всевладна осінь знімає жовто-багрянту позолоту з каштанів і лип. Неповдалі зупинився Швейк і присів перепочити Микола Яковченко — “забронзовілість” обох для перехожих уже стала природною. У неквапливій мові співрозмовника, приглушений шумом фонтану Беретті, що вигадливо викидає прозору парасолеподібну плівку з води, вчуваються ледве вловимі мінорні нотки, а ще — трохи втомленості. Спроби повернутися до теми нашого інтерв'ю “Поет і влада” щоразу переходять на інше...

сісти насамперед Кучма, за якого все й починалося.

— Це їхня версія така, а в Дмитра Павличка інша. Ви ж читали його статті на захист Кучми у справі вбивства Гонгадзе, здається, у “Літ. Україні” і тижневику “2000” (власник останнього — підполковник КГБ Кічигін. — Авт.).

Можливо, скажете, що я теж маю ідею фікс — це ідея української державності. Але я щасливий, коли на урочистостях з нагоди 20-ліття Незалежності були присутні Кравчук, Кучма, Янукович. Бракувало лише Ющенка. Для мене це символізувало неперервність Української держави. Про це я завжди мріяв, хоча не гірше за будь-кого знаю плюси і мінуси цих президентів. Але тішуся з того, що вона ще є — ця держава.

Недавно, десь із місяць тому, був на відкритті пам'ятника Борису Грінченку біля педуніверситету його імені. Зараз опікуюсь вирішенням низки проблем з “Мистецьким “Арсеналом”, де українська культура буде представлена якнайповніше. Учора брав участь у засіданні Малої академії наук, нагороджували учнів, молодих науковців, літераторів, які перемогли у Всеукраїнському конкурсі імені Павла Тичини. Тобто я й зараз намагаюся робити якісь конкретні речі заради нашого майбутнього.

— *До речі, про Тичину. Ось зразок несумісності великого таланту і влади.*

— Хіба ж я перечу? Так, влада нищить талант. Тут виникає дилема. Можна бути Плужником, але тоді підеш і загинеш. Чи залишитися живим і попри все щось зробити. Я не коли-небудь, а десь у 1950 році відкрив для себе раннього геніального Ти-

Української Народної Республіки початку ХХ століття, коли на чолі нашої держави постали історик Грушевський, письменник Винниченко, журналіст Петлюра... Чи не в цьому одна з причин поразки УНР?

— Але ж Ленін теж писав, що він літератор...

— *Так, але він був професійним партійним діячем...*

— Партійним літератором, хочете сказати. А щодо ролі й місця Грушевського, Винниченка, Петлюри в національній революції 1917-го, то це можна пояснити тим, що вони були на поверхні суспільно-політичного життя.

— *Гаразд, повернімося до грішну землю. Не лукаймо: здобутки нашої незалежності відкинуті. Майбутнє держави до певної міри в тумані на Банковій. Хіба це не через непрофесіоналізм, недопрацювання демократичних сил?*

— Це свята правда. Хто ж заперечує?

— *То Ви погоджуєтесь з тим, що присутність благородно-емоційних, прекраснодушних, велемовних письменників на владному Олімпі хутчіше мінус, аніж плюс для національної справи? І краще було б, якби вони займалися своєю справою — творчістю...*

— Тоді відродженням і побудовою держави взагалі б ніхто не займався. Тому, може, для нас все-таки краще, що суспільно-політична хвиля наприкінці минулого століття винесла нагору саме їх.

— *А може, для нас було б краще, якби до влади прийшли вольові, рішучі, безкомпромісні люди. Патріотичні військові, наприклад?*

БІЖИМО ДО СЕБЕ ЧИ ВІД СЕБЕ?

Надія КИР'ЯН
Фото автора

На станції метро Театральна в Києві було якось несподівано світло, не так, як завжди. Помітила — тут з'явилося багато великих білих стендів із віршами. Хоч того дня поверталася додому пізно, однак пропустила не одну електричку, доки не прочитала все. Це було ніби “інтермецо”, хвилинка відпочинку, розрада для душі й так контрастувало з навколишньою суетою нашого життя.

Усі кудись бігли, поспішали, електропотяги раз по раз ковтали юрби народу, а людей на станції не меншало. І майже ніхто не звертав уваги на вірші, які продовжували жити своїм життям, зверненим до вічності. Лише дехто зупинявся в цій миттєвості і, можливо, замислювався про якісь небуденні речі. Ми ще до такого не звикли — до поезії навколо нас.

Утім, подібні заходи не нові. Ще з 1986 року в Лондоні періодично втілюється проект Poems on the Underground, подібні організовували в Дубліні, Парижі, Нью-Йорку, Барселоні, Стокгольмі, Штутгарті, Москві та ін. Кампанія “Вірші в метро” постала з ініціативи Інституту Книги у Варшаві. Нині Київ долучився до Міжнародного проекту “Вірші у метро: поезія з Польщі”, що реалізується у рамках культурної програми з нагоди головування Польщі у Раді Європейського Союзу. З віршами польських поетів уже ознайомилися пасажирки Паризького, Мадридського та Лондонського метрополітенів. Із Києва проект по-мандрує до Пекіна, Токіо, Брюсселя, Люксембурга.

У Київській кнігарні “Є” відбулося відкриття цієї небуденної події. Після виступу директора Польського Інституту в Києві Ярослава Годуна свої поезії читали Мажанна Келяр, Ришард Криницький і Войцех Бо-

нович, що супроводжувалися перекладами українського поета і перекладача Андрія Бондаря.

Окрім Театральної, польська поезія представлена на станції Поштова площа, в одному з потягів метрополітену, а також у місті, зокрема на алеї між червоним корпусом Київського національного університету ім. Тараса Шевченка та університетським ботанічним садом.

На стендах можна прочитати вірші Тадеуша Ружевича, Віслави Шимборської, Яцека Денеля, Юлії Шихов'як, Єжи Ярневича, Яцека Готовара, Ернеста Бриля, Чеслава Мілоша, Ришарда Криницького, Едварда Пасевича у перекладах Віктора Дмитрука, Остапа Сливинського, Андрія Бондаря, Галини Крук, Ярини Сенчишин та ін.

Мене найбільше в цій добірці вразили наступні вірші в перекладах Віктора Дмитрука закладеними в них парадоксами:

ТРИ НАЙДИВНІШИХ СЛОВА

Коли я вимовляю слово Майбутнє,
перший склад вже відходить в минуле.

Коли я вимовляю слово Тиша,
я нищу її.

Коли я вимовляю слово Ніщо,
я створюю щось,
чого немає в жодному небутті.
(Віслава Шимборська)

* * *

Пам'яті Тадеуша Пайпера
Хто обирає самотність —
ніколи не буде сам.
Хто обирає бездомність —
матиме над головою дах Світу.
Хто обирає смерть —
не перестане жити.
Всього лиш.

(Ришард Криницький)

Трохи більше, ніж у метро, поезії пощастило біля ботанічного саду, там її читали активніше. Протягом нетривалого часу мені пощастило поспілкуватися з трьома людьми, зацікавленими проектом: із паном Борисом, викладачем ВНЗ, який хоч і поспішав, але зупинявся перед стендами, пані Тетяною, працівником Київського палацу дітей та юнацтва, та Анею, продавцем, яка любить почитати щось цікаве, поміркувати над смислом життя, затриматися, усміхнутися, як радить своєму героєві Яцек Денель:

Куди ж ти ідеш, хлопчику,
у шапочці цій картатій,
у костюмчику з гуманітарки,
у бляклих кольорчиках минулих років
вісімдесятих?
Усюди, куди б не пішов, буде гірше,
затримайся, усміхнися.

Затримаймося, спробуймо відкрити Всесвіт у собі. А поезія нам допоможе.

ЧЕРЕЗ СЕЛО ВЕСІЛЛЯ ЙШЛО...

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

У НЦНК “Музей Івана Гончара” відбулася виставка “Українське весілля”. У музеї це вже стало доброю традицією. “Окрім виставки, як правило, демонструються різноманітні обрядодійства, пов'язані з весіллям. Так, у нас відбулося “Весілля свічки”, вбирання гільця, вбирання молодії, основні моменти весільної драми”, — розповіла старший науковий співробітник НЦНК “Музей Івана Гончара” Поліна Гуменюк.

На виставці можна побачити численні експонати, пов'язані з весільним обрядом. Біля входу поважно розмістилися гарбуз, який наче підморгує гостям виставки, нагадуючи: “Глядіть, щоб вам гарбуза не піднесли!” Привертають увагу весільні рушники, вишиті червоними й чорними нитками. Це так звані “черницькі рушники”, які походять із Чигиринського монастиря на Черкащині. На них зображене Дерево Життя як символ продовження роду. Такого рушника вишивала дівчина перед тим, як виходити заміж.

Тут можна побачити пишне святкове вбрання з різних регіонів України, ритуальний посуд, стіл, вироби з кераміки — усе те, що безпосередньо має стосунок до підготовчого етапу весілля. Мою увагу привертають різноманітні музичні інструменти, зокрема вели-

чезні трембіти, які були поширені на Закарпатті. Недалечко стоїть скриня нареченої, яку переносили із хати молодії до хати молодого.

Цікаві фотоархівні матеріали з фрагментами весільного обряду — це світлини, що відображають вагомі обрядодії, які відбувалися у житті наших предків. Це фото переважно початку ХХ століття, які збирав Іван Гончар. Також тут є картини у стилі примітивізму. Живопис відтворював різні сторони життя українців, на цих картинках можна побачити весільний поїзд, сватання, основні моменти весільного обряду. На виставці представлено народні картини самого Івана Гончара. Тут є ікони Ісуса Христа та Богородиці, якими традиційно благословляли молодих.

Не можу оминати увагою один із центральних атрибутів весілля — коровай. Відразу на думку спадає прислів'я: “Хороші коровайниці хороши коровай бгають”. Бгання ритуального хліба було великою подією. Випікання весільного сонцеподібного пирога є відгомонам дохристиянського звичаю — давання весільної жертви богам.

...Тож виставка “Українське весілля” торкається найсакральнішого таїнства воз'єднання двох половинок. Усі представлені речі мають свою історію та глибоку символіку, і кожна деталь розповідає про весілля як відновлення гармонії двох начал світу — чоловічого і жіночого.

УКРАЇНА — СКАРБНИЦЯ ТАЛАНТІВ

Соломія ДЕРКАЧ,
16 років, м. Київ,
гімназія “Оболонь”

Не можу згадати, коли останнього разу бачила в кінотеатрі фільм українського виробництва та й чи взагалі бачила? Звичайно, дуже приємно дивитися іноземні фільми в рідному перекладі, але було б ще краще, якби й ці фільми були українські!

Американські та західноєвропейські фільми в наш час найцікавіші та найдосконаліші. Завдяки талановитим акторам, сучасним спецефектам та досвідченим працівникам ці фільми популярні у світі. Як представник молоді, можу сказати, що український кінематограф дуже відстав від світового. Адже якщо згадувати свої улюблені картини, то на думку спадає 5—10 іноземних, але жодної української. Я передивилася чимало українських фільмів, усі вони по-своєму цікаві, але не справили потрібного враження. Серед цих стрічок — “Вогнем і мечем” виробництва Польщі. На мою думку, цей фільм один із кращих про українське козацтво. І хоч я зауважила там кілька неточностей, однак стрічка припала до душі. Чому, маючи таку давню і цікаву історію, Україна не знімає фільмів? Нещодавно спало на думку: от якби західні кінокомпанії створили фільм

про історію України. Це було б такою собі “новинкою”!

Але не все так трагічно, як видається на перший погляд. Адже, за словами аналітиків, український кінематограф у близькому майбутньому переживатиме друге народження. Це втішає, якщо взяти до уваги, що за роки незалежності України вітчизняний кінематограф переживав глибоку кризу. І це дивно, адже Україна — скарбниця талановитих акторів, які самовидданно працюють навіть за невеликої гонорари. Шкода, що багато артистів виїжджають в інші країни, де більше цінують та оплачують їхню професію. Саме тому вітчизняний кінематограф потребує термінової реанімації. Наш обов'язок — скористатися шансом! Це чудова нагода познайомити світ з українською мовою, культурою і талановитими артистами. Іноземці через фільми зможуть дізнатися ще більше про Україну. Та й самі українці бачили занадто мало фільмів вітчизняного виробництва, їх легко перерахувати на пальцях. Наша історія — давня, мова — мелодійна, а культура — глибока. Можливо, нам варто скористатися цим? Усупереч усім негараздам і перешкодам ми здатні відродити наш кінематограф, тим самим прославляючи давню українську історію та культуру.

У РАХНІВСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

У Національному музеї літератури у рамках Всеукраїнської культурно-мистецької акції “Мистецтво одного села” відбулася виставка села Рахни-Лісові Шаргородського району Вінницької області. Музей із 2005 року щорічно восени приймає митців Вінниччини.

Село Рахни-Лісові славиться гончарними виробами. Знамениті миски, виготовлені місцевими майстрами, знають не тільки на Вінниччині, а й далеко за межами України. Тож на виставці можна побачити гірку із гончарними виробами: миски, решета, макітри, гладушки, горнята... Вироби відрізняються тим, що домінують коричневий, чорний, червоний, білий, зелений кольори. На тарілках відображені сонячні символи.

Цікавими є роботи майстрині Наталі Смагло-Гуляєвої, яка займається живописом, витинанкою, розписом на тканині, книжковою ілюстрацією. Її численні витинанки віддзеркалюють природу рідного села, зимове вбрання рідної землі, приліт птахів тощо.

Не можна оминати увагою малярство народної художниці Марії Деркач. Майстриня, наче ікону, виписала картину “Материнське щастя”, на якій зображена мама з дитиною. Картини “Моя хата”, “Корови” відображають невеличкі фрагменти з життя села. Особливо вразили життєлюбні пейзажі та колоритні натюрморти Федора Гуліватого. Тут багатство сільського саду, прихід осінньої пори, буяння трав і швидкоплинність часу в потоці...

На виставці представлені дуже гарні строї з геометричними і рослинними орнаментами, характерними для Поділля. Впадають у вічі домоткані вироби, зокрема роботи Галини Ковтун, Олени Кондель, Олени Шаповалової. Особливої уваги заслуговує весільний

куточок. Тут поруч із весільним одягом — яскраве весільне гільце у квітах і різнокольорових стрічках. А на столі у кошиках рум'яні яблука із пишних садків Вінниччини.

— *Петре Михайловичу, здається, в українській літературі немає повноформатного твору, в якому б йшлося про провідника ОУН.*

— Як, зрештою, немає такого твору про історію Пересопницького Євангелія.

— *До речі, чому Ви звернулися до цих тем? Із Пересопницьким Євангелієм, здається, зрозуміло: Ваші наукові інтереси пов'язані з XVI сторіччям, коли з'явилася Першокнига. А Степан Бандера?..*

— Вважайте, що це — кон'юнктура (сміється). Нинішній рік ювілейний для Першокниги. Виповнилося 450 років із часу її написання. Щодо Бандери, то вкрай неприємною видалася мені ситуація з присвоєнням йому звання Героя України з пізнішим його скасуванням. “Сильні та самотні” — в певному сенсі відповідь на ці, м'яко кажучи, дицтва.

— *Ви сказали “в певному сенсі...”*

— Річ, звісно, не в кон'юнктурі. Точніше, не лише в ній. Подобається це комусь чи ні, але Пересопницьке Євангеліє і Степан Бандера — символи України. Символи дієві, містичні. Мені хотілося осмислити їх. І не лише в науковому, а й художньому сенсі.

— *Але Пересопницьке Євангеліє — передусім релігійна святиня, а Степан Бандера — політичний діяч.*

— Формально так. Але коли заглибимося в сутність проблеми, то виявиться, що Пересопницьке Євангеліє мало стосунок до політики, як, зрештою, і Бандера до релігії. Так, Пересопницьке Євангеліє свого часу Іван Мазепа подарував Переяславському кафедральному собору. Це був акт церковної політики. Гетьман хотів відновити у Переяславі стару єпископську кафедру, засновану ще за часів Київської Русі. З Пересопницьким Євангелієм Тарас Шевченко ознайомився восени 1845 року, коли писав свої знані політичні твори — “Єретик”, “І мертвим, і живим, і ненародженим...”, “Заповіт” тощо. І нині президент України присягають на Переяславському Євангелії. Це теж момент політичний. Щодо Бандери, то не забуваймо, що він народився в сім'ї священика. Загалом складається враження, що часто для нього прикладом слугували святі мученики. Зрештою, життя Бандери — це свідомо жертвність і мучеництво.

— *Ви говорили про містичність Пересопницького Євангелія та Степана Бандери. Що маєте на увазі?*

— Щодо Першокниги, думаю, говорити особливо не треба. У бібліотеці імені Володимира Вернадського, де вона зберігається, вам можуть багато оповісти про її містичну чудесність. Євангеліє могло загинути, пропасти.

ПЕТРО КРАЛЮК: «ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ І СТЕПАН БАНДЕРА — СИМВОЛИ ДЕРЖАВИ»

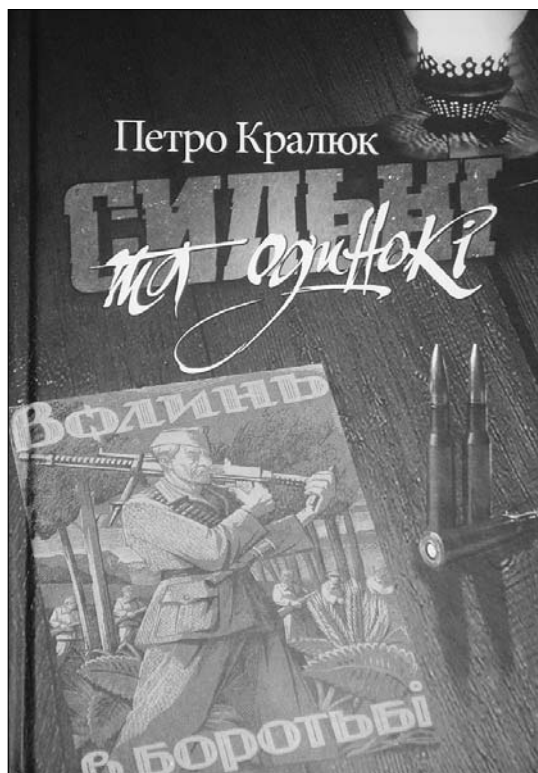
Доктор філософії, перший проректор Національного університету “Острозька академія” професор Петро КРАЛЮК відомий читачеві-інтелектуалу як автор яскравих історичних романів про постаті, мало осмислені в українській літературі, — Мелетія Смотрицького, князів Острозьких, інших. Близький знавець історії княжої Волині, ретельний дослідник української інтелектуальної традиції цього року явив світові дві книжки: повість, присвячену Пересопницькій Першокнизі, “Євангеліє од княгині Жеславської” —

у видавництві Волинської друкарні та роман про Степана Бандеру “Сильні та самотні” — у київському видавництві “Ярослав Вал”. Михайло Слабошпицький так відгукнувся на появу нового роману: “Петро Кралюк написав яскравий, художньо оригінальний роман про Степана Бандеру. І — не тільки про нього. Про український парадокс в історії. Про долю української людини в інfernальній ХХ столітті. Про місце України в світі. Зрештою (таке враження було тільки від талановитих творів), майже про все. Цей роман ставить Петра Кралюка в перший ряд сучасних українських письменників. Це — справжня літературна вершина”.

Тож розмовляємо із Петром Михайловичем про його найновіші твори, які традиційно для автора розкривають маловідомі сторінки нашої історії.

Книгу вивозили за межі України, але вона знову поверталася на свою Батьківщину. І хіба не містика, що Пересопницьке Євангеліє, про яке до 1991 року знали хіба що фахівці, стало національною святинею?

А тепер поговоримо про Степана Бандеру. Слабосильна, хвора, загалом незугарна на вигляд, низькоросла людина стає провідником ОУН. До того ж таким провідником, про якого говорять в Україні, у світі, якого боїться Радянський Союз, за яким полює всюдисуща КДБ. Розгляньмо його вбивство. Бандера знав, що на нього готують замах, проте відпустив охоронця. Можливо, відчував, що на нього чекає смерть, і хотів сам померти, не створюючи комусь зайвих проблем. Або так. Вбивця Бандери, агент КДБ Богдан Сташинський, буквально напередодні спорудження Берлінської стіни втікає на Захід, добровільно зда-

ється, розповідає про вбивство Бандери, показуючи лицемірство “гуманного” радянського керівництва. Хтось скаже: збіг обставин. Але чи не забагато таких збігів?

— *Можливо. Та повернімося до Ваших творів. “Блага вість од княгині Жеславської” складається з п'яти частин. Кожна з них — своєрідна сповідь. Спочатку сповідається княгиня Анастасія Жеславська, яка замовила написання Пересопницького Євангелія, далі архімандрит Григорій, який керу-*

вав створенням пам'ятки, після цього писар Михайло Василевич, гетьман Іван Мазепа і, зрештою, Тарас Шевченко. Принаймні про перших трьох персонажів, які мали стосунок до створення Першокниги, відомостей дуже мало. Тому виникає питання, наскільки описане в повісті відповідає історичним реаліям.

— Маєте рацію. Про княгиню Жеславську, архімандрита Григорія й Михайла Василевича збереглися лише фрагментарні дані. Але вони є! Це як фрагменти мозаїки. Я ж поставив перед собою завдання реконструювати цю мозаїчну картину, вписавши туди і любовно-романтичну історію Івана Мазепи, яка набуває в мене переосмислення, і Тараса Шевченка в час його драматичних духовних пошуків. Що з того вийшло, хай судить читач. Принаймні я намагався максимально використувати історичний фактаж.

— *Так само, як і в романі “Сильні та самотні”?*

— Із “Сильними та самотніми” ситуація складніша. Адже центральна постать твору — Степан Бандера. А про цього діяча стільки міфів понавігадували! Та й продовжують вигадувати. Тому роман має не лише наукові додатки, а й численні посилання, де вказано, звідки взято той чи той факт.

— *Проте і в “Благодійній вісті од княгині Жеславської”, і в “Сильних та самотніх” чимало художнього доміслю.*

— А як же без цього! Це ж художні, а не наукові твори. Наприклад, я не знаю, чи Єлена Загоровська, коханка Мазепи, подарувала йому Пересопницьке Євангеліє. Але проте, що родина Загоровських могла мати стосунок (нехай навіть опосередкований) до Першокниги, свідчень більш ніж достатньо. Так само не знаю, чи польський слідчий Валігурський вів із Бандерою неофіційні розмови під час допитів, а якщо вів, то про що. Або чи приходив до Бандери привид Яреми Вишневецького, коли вони “зустрілися” у Швентокжиській в'язниці.

— *А що це за “зустріч”, адже герої жили в різні епохи?*

— Річ у тім, що Ярему Вишневецького було поховано у крипті Олесницьких у підвалах Швентокжиського монастиря на Лисій горі, яка розташована на бере-

гах Кальцьського воєводства в Польщі. Якщо хтось із читачів ризикне побувати там, спустіться в крипту до Яреми — матимете незабутні (містичні!) враження. Тут же, у цих підвалах монастиря, перебував в ув'язненні Бандера. Адже в міжвоєнний період колишній монастир слугував тюрмою — до того ж найжорстокішою в тодішній Польщі.

— *“Зустріч” Степана Бандери та Яреми Вишневецького, найбільшого героя і найбільшого зрадника України, центральна в “Сильних та самотніх”. Але читаючи твір, розумієш, що Ви не збираєтеся ні виправдовувати, ні засуджувати цих героїв. Зрештою, як і інших персонажів. Навіть зображувані Вами агент КДБ Богдан Сташинський чи син “батька Сталіна” Яків Джугашвілі викликають співчуття. Та й в інших Ваших творах немає суто позитивних чи негативних персонажів. Кожен із них, власне, несе і негатив, і позитив.*

— Я сказав би так: кожен несе свій хрест. А яким він буде — залежить від гри обставин і волі людини.

— *Отже, два твори, в яких Ви осмислюєте найбільші символи України, пішли до читача. Михайло Слабошпицький охарактеризував роман “Сильні та самотні” як справжню літературну вершину. Можливо, Ви на ній зупинитеся? Адже для Вас література — це Ви самі заявляєте — лише хобі?*

— Не знаю, як щодо вершин і низин... А література — це справді хобі. Тому, напевно, щось писатиму.

— *А що саме?*

— Десь із рік тому я публічно анонсував, що напишу роман, навіть трилогію про Енді Воргола (Андрія Ворголу) — американського художника українського (лемківського) походження. Однак... написав про Пересопницьке Євангеліє та Степана Бандеру. Проте колись руки дійдуть і до короля поп-арту. А зараз доводиться займатися прозаїчнішими і, вибачте за гучнослів'я, патріотичнішими речами. Не так давно я був одним із тих, хто запропонував наступного року відзначити 1160-ліття Української державності. Що з того буде — побажимо. Але у Верховній Раді Лілія Григорович уже зареєструвала законопроект про відзначення цієї дати. І тему починають потроху обговорювати. Можливо, напишу щось художнє і водночас історично-документальне про початки України-Русі. Проте не зарікатимусь і не обіцятиму.

Спілкувалася
Олена ШУЛЬГА

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Ідея відзначення 1160-річчя Української держави належить студентам Національного університету “Острозька академія”. Свою національно-патріотичну позицію вони висловили у спеціальному зверненні, яке розіслали по всій Україні та за кордон. Зокрема острозькі студенти зазначають, що тривалий час української бездержавності призвів до амнезії історичної пам'яті населення нашої країни. Свого часу перший Президент Української Народної

СПУДЕЇ ЗАКЛИКАЮТЬ ВІДЗНАЧИТИ ПОВАЖНУ ІСТОРИЧНУ ДАТУ

Республіки Михайло Грушевський довів, що Давня Русь була Українською державою, а термін “Русь” — політичний та етнічний ідентифікатор для українців епохи Середньовіччя. Не даремно цей великий науковець і політик назвав свою фундаментальну працю “Історія України-Руси”. Лише тепер, майже через сто років після її публікації, в Україні починає широко

утверджуватися сформульована патріархом української історіографії ця наукова істина.

Тож із якого часу існувала Давньоруська держава? На це дає чітку відповідь “Повість временних літ”. Під 852 р. від Різдва Христового (або під 6360 р. від сотворіння світу) літопис фіксує, що саме тоді земля наша почала іменуватися Руською, і цього року Русь,

тобто державне й воєнно-політичне об'єднання, центром якого була Київщина (бо ж Київ — матір городів руських), здійснила похід на столицю Візантії. Відтоді почали вести літописні записи по роках і, відповідно, при княжому дворі в Києві фіксували події нашої давньої історії. Отже, 852-й маємо всі підстави вважати роком української державності.

Відповідно наступного, 2012 року, коли в Україні проходитиме європейський чемпіонат із футболу, і її відвідають численні гості з країн Європи, виповниться 1160 років із часу заснування Української держави. Відтак необхідно якомога ширше відзначити поважну дату, залучивши не лише державні, а й громадські структури. Це дасть змогу вкотре нагадати про те, що Українська держава, як і більшість держав Західної та Центральної Європи, творилася здавна і є складником великого європейського дому.

Тарас САЛИГА,
професор, м. Львів

Закінчення.
Початок у ч. 40 за 2011 р.

Іван Світличний, як бачимо, по-іншому оцінював М. Рильського, приблизно в тому ж ключі, як у “Феномені доби” Василь Стус трактував П. Тичину. І Стус, і Світличний героїчно, не для “гонорового показу”, не демонструючи продемонстрували яскраві уроки своїх яскравих життів, то, очевидно, здобули моральне право на власний оцінний максималізм. Максималістські вимоги до себе, зрозуміло, диктують такі вимоги й до іншого — до громадянської і творчої поведінки.

У його “Воскресінні Бояна” живе збірний образ поета, який, як висловився Яр Славутич, не відходить “ні на мікрон від державного компасу”, що ніколи не має (бо не сміє мати!) “суперечности з дійсністю”, вливаючи відрами “сиропи дозовани” в свою творчість. Розгніваний на таких Боянів, що “піднімаються з попелу Феніксом”, поет саркастично звертається саме до них, новітніх українських Гамлетів”. “Допоки ще є в нас Вітчизна й Дніпро // І мужність римується з благонадійністю, // А скальпель вогненний — з чорнильним пером — // Не буде ніколи Парнас вам Голготою, — // Даремно ви прісте і тремтите. // Відкрито і мужньо цілуйте пантофлю, // На ліру за вами довічний патент. // До чорта усі пересуди й опінії! — // Твердий, як багнет, і прямий, як декрет, // Затвердлий гудрон генеральної лінії. // Вперед же, Бояне! Бояне, вперед!”

До “воскреслого” радянського Бояна (ним може бути будь-хто з проданих радянських письменників) приходять Шевченко як Совість, як уособлення творчого Сумління, Честі народу. Приходить і судить.

Приходить суддею,
приходить Апостолом
І пробі! — Бояна за барки бере.
— Ти що, недовірку,
ти, покрутив виплоде!
Медальної слави,
як манни, забаг?
Небесного лакомства —
панства великого?
Чи гострий язик
тобі не по зубах?
Гвалтовнику музи!
Ганьбо мого роду!
Пощо ти для втіхи
сановних горил
Орлині крила обтяв об колоду
І жвакаєш січку
з порубаних крил?

Особливе місце в поетичних інтерпретуваннях літератури посідають варіації на тему Гамлета. Це ті художні речі, якими поет утвердив себе “на посаду” сатирика-інтелектуала, з якої ніхто і ніколи не зніме, бо тут може бути тільки Іван Світличний. Він, наприклад, “розклав” образ Гетевого Мефістофеля на окремі складники-характери, що уособлюють собою фюрерські типи і типи радянських вождів і вождєнат, утворивши таким чином унікальний цикл “Мефісто-Фавст”.

І цього циклу, і всіх інших літературних пародіювань, і навіть певних жанрових (і не тільки жанрових) містифікацій у творчій практиці І. Світличного, мабуть, не було б, якби він за скла-

дом таланту не був аналітиком, професійним вченим-літературознавцем. Він надзвичайний знавець поетичних жанрів, зокрема сонета, а саме тієї його специфіки, що стосується українського тюремного чи в’язничного жанрового “обличчя” сонета, генеалогія якого пролягає крізь матерію сонетів І. Франка, В. Яніва, Б. Кравціва, М. Ореста, В. Чапленка. Простеживши сонетну еволюцію і своєрідну поетику його строф, яку успадкував І. Світличний, базуючи її на нашій національній поетичній ос-

П. Куліш, І. Франко, Леся Українка, Є. Маланюк, але нація і далі не прозріває, залишається сліпонародженою:

Самі собі будуєм тюрми,
Самі в них потім живемо,
Самі себе стережемо.
Вже тюрем — тьма,
а в тюрмах — юрми.

А ми — нічого. Женею
За муром мур, за муром мур...

.....

Вже й ми — не ми...

“Камерні мотиви” поет закінчує “Сонетом вдячності”.

ДОПОКИ ЩЕ Є В НАС ВІТЧИЗНА І ДНІПРО (Іван Світличний без часових кордонів)

нові, Ігор Качуровський твердить, що український тюремний сонет (не без “заслуг” Світличного) став надбанням світового сонетного досвіду. Ось, наприклад, його сонет “Тюрма”:

В тюрмі, за ґратами, в неволі
Мені приснилася... тюрма.
Але не ця. Ні ґрат нема,
Ні варти. І всього доволі.

І світ — ідилія сама.
І люди — стовпище моголів
З кокардами, а серцем голі:
Кричать, а мова в них німа.
Образний антураж: “тюрма”, “ґрати”, “неволя”, “варта”, “кокарди”, “стовпище моголів” тощо — це майже усталена мова уявленої української людини і, без сумніву, всього народу, що прагне волі. Авторами таких “світоглядних”, “політичних”, “тюремних” чи “ґратованих” сонетів судилося бути поетам із “замкнених” чи “незамкнених” тюрем, себто українцям, бо така їхня в’язнична доля, їхня історія та їхнє споконвічне прагнення волі, свободи: “І враз ні стін, ні ґрат, ні стелі. // Хтось невидимий ізбудив // Світ Калинцевих візій-див, // Драчеві клементи і хмелі, // Рій Вінграновських інвектив, // Чаклунство Ліни, невеселі // Голобородькові пастелі // І Стусів бас-речитатив. // Парнас! І що ти шмони й допит? // Не вірю в будень, побут, клопіт — // В мізерію, дрібнішу тлі. // Вищує суетна тривога. // І в небесах я бачу Бога, // І божє слово на землі”.

Безкомпромісність, самокритика, докори собі самому, своїй поведінці і своїм провинам, тобто сумне продовження сатири, якою намагалися вилікувати націю Т. Шевченко,

Жодним тюрмам не зламати козацького духу та шевченківської віри. Хоч би як жорнували український народ кремлівські жорна, він усе ж змобілізується на чин до волі: “Що буде з того? Кремль волі? // Чи слина і квиління кволі? // ...Буде щось. А — буде! // Ні сліз, ні ремства, ні огуди, // Ні роздратовання, ні зла... // І слава Богу, що подобив // Мене для гарту і для проби, // На згин, на спротив і на злам”. Мова, свобода слова, демократія поведінки для Світличного — кисьень життя. Коли ж ідеться про мову, він не втомлюється іронізувати, карати своїх супротивників афористичними “ударами”: “Потрібен Київ без’язиким! // Як язикам — Солов’ки”. І. Світличний — свободоносець. Він нездоланий у виборі своїх вчинків. Він несе “свободу в суд за ґрати”, її від нього “не забрати і здохну, а вона — моя”. Він стоїть на своєму: “Судить мене. Судить без знижки, // Судить — я винен — хоч до “вишки” // Мене, а заодно й себе”.

Олексій Неживий сьогодні справедливо наголошує, що Іван Світличний, “ставши неперевершеним літературним авторитетом, наставником талановитої творчої молоді, він став і сполучною ланкою між Східною та Західною Україною, між культурними діячами історичної батьківщини й української діаспори”. Ті, кому він до ув’язнення був наставником, у наведеному сонеті “Парнас” уже іменуються як духовні побратими, вони уособлюють молоді дужі сили, які бережуть “звичаї отчі”, не випрошують свободи, а стали на прохання за неї.

Довершений сонет, як висловився його дослідник і практик Дмитро Павличко, “досконалість форми приналежить, мов літак, мобілізує душу небезпекою польоту, спонукає думати про важливі небуденні речі, залишає в свідомості сліди подивування тим, що за короткий час так багато простору можна подолати”. Звичайно, такої досконалості форми і такої його наповненості небуденним змістом також прагнув Іван Світличний. Як йому це вдавалося, можемо побачити на його “описних” сонетах.

Майже всі вони комусь присвячені: В. Симоненкові, Н. Світличній, С. Мамчурові, П. Заливасі, Є. Сверстюкові, В. Стусові, В. Петровському, М. Брайчевському, Г. Севруку, Л. Світличній. Його сонети, як і ледь не вся його поезія, мають конкретних адресатів. Наприклад, “Випадковий сонет” поет посилає самому сонетному жанрові, а “Верлібр” — неримованій формі поезії, “Класичний вірш” — класичним нормам версифікації. Є в нього сонети, які він “заадресував” персоніфікованим обра-

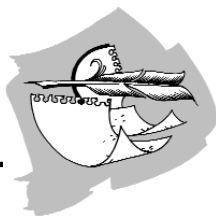
ми відбувалося не за мотивами “правил гарної поведінки”: себто, “ти мені написав листа, а я повинен відписати”, — не з обов’язку чемності, а з поклику душ, із потреби духовного спілкування, з братерської вірності та громадянської солідарності. Якщо, скажімо, Василь Стус пише листа до Івана Світличного, то його диктує внутрішня потреба, він не соромиться відверто “сентиментальної” лексики, аж навіть “пестливого” тону розмови, бо це швидше не лист, а сповідь, розмова серцем: “Доброве моє сонечко, сервус новорічний Тобі! Часто згадую Тебе після тієї феєричної зустрічі, яка ніби наснилась — та й годі. Лишилась усмішка, літепло її, що й досі плаває — без тіла, але тим викиненіше. Втім, зізнаюся, що від самоти і довгого чекання я вже, здається, скоро посвічусь. Але рятує від самотпалаху — думка, що там — Батьківщина. За межею. Там, лівіше серця. З горя молодого сосна стриміє в небо, ніби щогла. А Бог шепоче спрагло: аз воздам. Хотів би, друже, обчитати Тебе надовкруж — елегіями, стихами, але ще жди-пожди. Тож — не зови мене, не клич мене. То не по-чесному, благу. Тебе — у радості вітаю я. Тебе — і в горі я вітаю”.

“ґратовані сонети” Івана Світличного своєю тематикою “не зациклені” на тюремно-невольничих мотивах, вони часто, сказати б, поза межами ґрат, на волі. І це природно, бо ув’язнена людина живе й іншими почуттями — медитативно-інтимними, ностальгією за безпосереднім спілкуванням з природою тощо. Ось як звучить інтимний сюжет в Івана Світличного: “Ти всім, чим лиш могла, була мені: Була Великоднем і буднем, Гарантом “будем-перебудем”, Була росиною на камені І каменем — твердим корундом. А руки, тугою заламані, — Немов чайні два крила мені Над дурилом велелюдним. Була зигзицею і Ладом, Живицею на рану, владою — Єдиною на вся і все. І ким Тобі — не знаю — бути ще, Коли круте життєйське нуртище Нас чорторями несе”.

Не відкриття... Інтимна, любовна, еротична (кажіть, як хочете) тема для жанру сонета стара, як його форма. Ненає і нема потреби згадувати зараз книгу Данте Аліґ’єрі “Vita nova” чи Франческо Петрарку, який присвятив Лаурі понад триста сонетів, або говорити про сонети Лопе де Веги, В. Шекспіра, Дж. Мільтона чи інших світових майстрів жанру. Але в контексті роздумів про сонет Івана Світличного така згадка напрошується, по-перше, тому, що для нього класичний, світовий досвід художнього творення був його біблією, а по-друге, добре знаючи цей світовий досвід, він прагнув вийти за його межі і сказати щось своє уже в умовах іншої суспільно-духовної конкретики.

Так само традиційною, із засагами давноминулих століть є в сонеті тема природи. Ось його сонет із мотивом пейзажу: “Армада вітру вщент з розону // Засилля снігу розмела, // Басистий ґрім трубить зі зла // Нецензуровані резони. // Зелена орґія зела! // Повстали трави рвуть гудрони. // Гряде, змітаючи кордони, // Ординська армія зтебла. // Руїнови-

¹ Очевидно, Василь Стус має на увазі хвилину зустрічі під час суду.

ще снігів і льоду // Враз перекину-
лось на воду — // І ходу, ходу до
Дніпра. // А сонце стало серед не-
ба, // Нещадно смалить. Так і
треба. // Пора оновлення... Пора!”

“Без критичної спадщини Іва-
на Світличного, — твердить Іван
Дзюба, — неможливо скласти
повне уявлення про літературне
життя 50—60-х років, як і немож-
ливо по-науковому вивчати літе-
ратурний процес цього періоду”.
Якою, скажімо, відважною була
дискусія з питань соцреалізму, що
велася саме тоді, коли І. Світлич-
ний почав заявляти свої антисоц-
реалізмівські погляди. А праці
Л. Хінкулова, М. Равлюка, Л. Са-
нова, М. Шамоти та їм подібних
авторів з їхньою одвертою орто-
доксальністю й породжували про-
ти них фаховий опір. “Новими хо-
робними” ставали В. Іванисенко,
І. Світличний, І. Дзюба, Михай-
лина Коцюбинська, Є. Сверстюк.
Саме в цей час і з’явилася книга
І. Дзюби “Звичайна людина чи
“міщанин”, що стала відвертим
викликом догматичним оборон-
цям соціалітератури й уроками кри-
тичного думання для інших.

Іван Світличний як літерату-
рознавець і критик мав своє поле
обробітку. Він полов бур’ян, що
проріс у літературі 50—60-х років
XX ст. Із авторів з відзнаками
офіційного авторитету, твори
яких потрапляли під його кри-
тичне перо, Світличний знімав
усталені табу, нехтував зірочками
наносної соцреалізмівської “сла-
ви”, часто переводячи цих авто-
рів у ранг рядових учасників літ-
процесу, а то й на щаблі пись-
менницького аматорства. Проте
його нищівні оцінки ніколи не
були лукавими, хоч і сповненими
іронії та гротеску. Це була його
позиція. Усе відбувалося на адек-
ватному рівні до ідейно-естетич-
ної вартості твору. Іван Світлич-
ний — унікальний майстер іро-
нічних висловів. У нього іронія
присутня і в літературознавчих та
мовознавчих текстах, і в поезії.
Його витончена насмішка та
глузливість, що приховані за об-
разами інакомовлення, завжди
влучають у ціль. Часто його ви-
смівовально-іронічні антифрази-
си переходять у сатиру: “...як
зlidня-свинопаса Коронувати-
муть на трон І бідло стане паном.
Маса Наяється хліба, сала, м’яса,
Тож буде правда і закон”.

Атмосфера ренесансу шістде-
сятництва вимагала різноаспек-
тної стилістики в підході до тих
фактів та явищ, що в цьому часі
домінували. У полі його зору бу-
ли твори молодих творчих адеп-
тів, що оновлювали літпроцес.
Ідейно-естетичну модернізацію
цього процесу він вважав за ос-
нову поступу, за рушійну прагма-
тику суспільно-духовного оздо-
влення. Таким було його розу-
міння живого руху художнього
процесу, самооновлення літера-
тури, її розвитку. Він умів пізна-
вати якусь, наче приховану, внут-
рішню матерію окремого твору
чи творів стилістично об’єдна-
них, але на цій основі міг перед-
бачити подальший творчий рух
автора. Доказом такої естетичної
проникливості та спостережли-
вості, повторю Івана Дзюбу, мо-
же бути розгляд віршів молодого
Ігоря Калинця. Аналізуючи його
збірку “Відчинення вертепу”
(спершу вона мала назву “Країна
колядок”) Іван Світличний
1968 р. у статті-рецензії “На ка-
лині клином світ зійшовся” ви-
словився: “Вершити самотньо

храм на духовному руйновищі;
віршити, що той храм “ще буде по-
вен”, в час, коли
з димом Десятинну,
і десяток інших —
хай дибляться до Бога,
хай диблять до дідька! —

творити добро і красу, коли у від-
повідь, замість вияву вдячності й
підтримки,
на велелюдних
судищах осудження
із писків прискає,
як присок, —

для цього треба не просто мати
неабияку силу волі й певності,
для цього треба бути відданим
своєму храмові, своєму світові
так, як тільки справжній патріот
буває відданим своїй Вітчизні —
не тільки тоді, коли вона в славі й
розквіті, але й тоді, коли вона ги-
не: без Вітчизни для патріота не-
має життя. Хай поет пробачить
нам дещо завиські порівняння,
дещо загучні — як для Калинцевої
поезії — слова, але то справді так:
І. Калинець може перестати з тих
чи інших причин писати зовсім,
але не можна чекати, щоб він від-
мовився від свого світу, зрадив
його; бо він сам — частка того сві-
ту, син Країни Колядок, і відступ-
ництво для нього дорівнювало б
духовному самогубству”.

Мабуть, як ніхто інший,
І. Світличний подав руку під-
тримки так званим безпритуль-
ним авторам, себто поетам тоді
утворюваної Київської школи —
В. Голобородькові, В. Кордуніві,
М. Воробйову, М. Мамайсурові,
М. Григоріву та ін. Їхні вірші уо-
соблювали нову хвилю україн-
ської поезії, тому цензори їх за-
морожували “на корені”. До за-
гального читача вони почали
приходити із другої половини ві-
сімдесятих років попереднього
століття, а до цього їх можна бу-
ло читати в рукописах, які поши-
рювались між симпатиками такої
поезії. Сьогодні це окремий
пласт української поезії, що есте-
тично її омогутнює.

Іван Світличний, наголошу-
ють чи не всі дослідники його
творчості, в умовах радянської
догматики та ідеологічного без-
умства як філолог-літературо-
знавець завжди акцентував свою
увагу на дискусійній проблемати-
ці, руйнуючи насажені стерео-
типи та очищаючи конкретні
факти чи явища від фальшивої
апологетики. Такими є, зокрема,
його шевченкознавчі досліджен-
ня, в яких він “рятував” Т. Шев-
ченка від наклепів поборництва
“гайдамацько-національної різ-
нини”, “трибуна” класової бо-
ротьби та революційного демок-
ратизму. Поема Тараса Шевченка
“Великий льох” з-поміж інших
Кобзаревих творів, мабуть, як-
найбільше була сплюндрована
шевченкознавцями “соцреалізм-
івського” стибу. Зрозуміло, що
саме з цієї причини І. Світлич-
ний написав статтю “Художні
скарби “Великого льоху”, в якій,
знову ж таки в умовах тогочасної
дійсності, намагається уникнути
прямолинійно-соціологічного та
вульгарно-ідеологічного тракту-
вання образів-алегорій, набли-
зивши їх до тих реалістичних
контекстів, які в ці образи вкла-
дав Т. Шевченко. Але літерату-
рознавчий та критичний аспекти
творчої біографії Івана Світлич-
ного, як і мовознавчий та пере-
кладацький — тема окремої роз-
мови.

Богдан ЗАЛІЗНЯК

ПОЛІТИЧНІ РУБАЇ

Я бачу, як Тарас
пробуджує рядками
Свій український степ
із рідними дядьками...
Я бачу, що зерно
ніяк не проросте,
Знеможене своїми будьяками.

Був Україні на початку Татом.
Але коли обрали депутатом
Від тих, що обікрали Україну,
Наш Тато став
їх першим адвокатом.

“Украинский язык
противен Богу”, —
Московский піп
висноує вимогу.
То верх цинізму:
вкрасти в нас святе
І взяти Бога яко допомогу.

Так вже
“склалось історично”,
Що сусіди нас довічно
Мають нищити і гнути...
Й для Європи це логічно!

Життя чудове: всюди
банки й “-стари”,
Вночі “на вогник”
закликають бари...
Пустіють села,
гибнуть міста —
Неначе прокотилися татари.

Розсілися панове
по каналах —
Нарощують м’ясе
на жовтих сагах.
Яке відродження?
Хіба — виродження.
Культура укр. панам тим
по цимбалах.

“Збирають землі”
ще від Сартака —
Москви спецбіографія така.
Людей їм зблизька
бачити не конче —
Збирати мито
можна й з літака.

Сергій ЦУШКО

ПОКАЯННЯ

Шістдесятникам

Чужіє світ. Ще я у ньому,
але дороги розійшлись.
Він вдаль летить,
а я крізь втому
вже повертаюся додому,
хоч теж спішив
за ним колись.
Кудись летів — аби летіти.
Співав щось —
що комусь той спів?
Не слухав —
ніде правди діти —
тих неповторних голосів,
що не розніженим бельканто

Це місто я згадаю ще не раз:
Тут вдруге народився
наш Тарас.
“Нема фортець, які б
не здались Слову!” —
Озветься в Петербурзі Час.

Творив “Колегію”
цар столярів Петро:
“Несу народу укр.
лише добро!”.
Донині ми
не вийдемо з в’язниці,
Як спланував
диявола швагро.

Народним депутатом
став бандит,
Із Президентом
разом там сидить.
А мав би в іншому
сидіти місці —
Чекаємо: коли
вже заgrimить?

Немов підпільники,
у власній хаті
Ми боїмося ворогам вказати
На їхнє місце.
Що в святій оселі
Не правитимуть
руки волохаті.

“Орлятам” — пам’ять,
навіть — Пантеон,
УПА — сувій
із “братніх” заборон.
На що чекала Мати-Україна?
Що їй pomoже літепла ООН?

Йдемо до ринку.
Двері відчинили.
Штовхаємось,
що маєм сили.
Дивуємось:
як різні єврофонди
Ще Україну
зовсім не добили?

Ви від столів
побігли до “корита” —
Дорога вже
протоптана, пробита...
Який — народ?
Яка там розбудова?
У вас пульсує жваво
думка сита.

Задумав об’єднати Леонід
Країну, де залишив
різний слід.
Доречно було б
в нього запитати:
Хто замовляв
йому одну з робіт?

Коли в письменника
нутро гниле,
До нього всяка
чортівня пливе...
Фінти в літературі виробляє...
Йому здається,
ніби він — Пеле...

вражали вишуканий світ,
а в сірій робі арештанта
хрипіли крізь колючий дріт.
Не пригинались в покаянні
і надривали голоси
у життєстверднім сподіванні,
що ти колись відповіси...

— Чого прийшов?
Що тут забувся? —
хтось поруч
пошепки спитав. —
Ти не відбувся. Не відбувся!
Найкращі роки проморгав
і з ними в ряд один не став.
Запізно їсть тебе сумління
і спазм вини,
як в горлі кість,
бо серед цього покоління
ти — необов’язковий гість...

Шевченко освідомив
щирий люд,
Котрий не бачив,
що з усіх-усюд
На нього
насувається лавина...
Чи, врешті, в Україні буде суд?

Ми — козаки. Все
скаржимося на долю:
Що в нас забрали
і хати, і волю...
А як знайдеться
раптом Головатий, —
Ударимо,
щоб корчився від болю.

В селі — три церкви,
три проводирі.
Здавалось би,
у кожному дворі
Любов буяє, радість,
честь і щирість...
Всевишній плаче з горя угорі.

Се патріот кишені і забави,
Купається
у світі псевдослави.
Як цукор, тане,
меле язиком —
“Побічний”
син великої держави.

Йому би партію
малесеньку склепати,
Щоб міг “бідака”,
з неї брати, брати!
Державу він до нитки оббере
І побіжить під Прапор
Гімн співати.

Є лідер для сучасної доби.
Вставай, народе!
Не плекай журби!
Але не бачить лідера народ...
Лиш через роки скаже:
“От, якби!”.

На кожного
є свій отруйний гриб.
Він навіть в Азії
тебе знайде. Коли б
Його, проклятого, на тебе
не знайшлося, —
На суші суше стало б
царством риб.

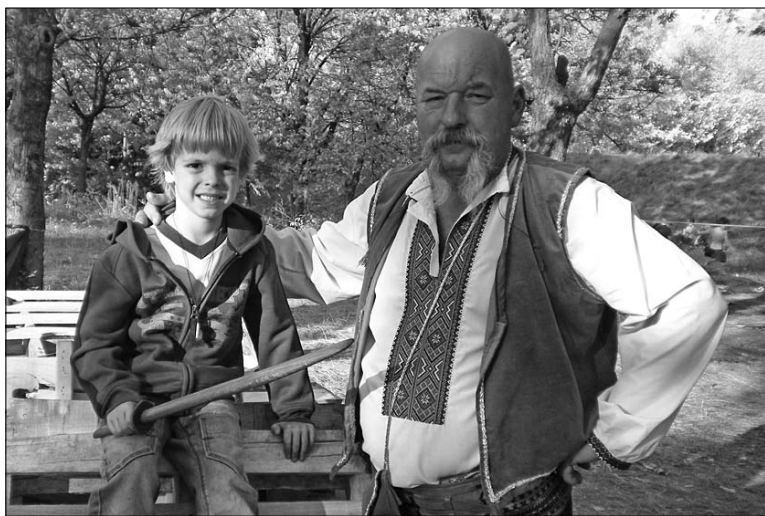
Сумління —
це не більшість голосів
І не орнамент
з офіційних слів.
Людська душа
возноситься до Бога,
Бо чує спів
ангельських голосів.

Ми повертаємо
забуті імена —
Зчорнілися сніги,
гряде весна...
А я дивуюся людській натурі,
Що вкотре прагне
розп’ять Христа.

І я старий вже. Приміряю
На метр шістдесят п’ять
труну.
Усе життя себе картаю
за те, що не наздоганяю
цю генерацію тужну
і, видно, не наздожену...

МОНОЛОГ ВАСИЛЯ СТУСА

Ви лякаєте мене смертю.
Ви наказуєте
мені замовкнути.
Та я — інструмент,
на якому грає Бог.
І якщо ви мене вб’єте,
Він візьме інший інструмент,
А музика не вмовкне.
Ні-ко-ли!

Справжній козак Анатолій Ламза (Петриківський район на Дніпропетровщині) з козаком майбутнім

Сергій ДОВГАЛЬ, голова Дніпропетровського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Т. Г. Шевченка
Фото автора

ЗВІДСИ ПОЧИНАВСЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬК

Це й справді дивовижно, але про колишню Богородицьку фортецю, а з нею й про старовинне запорозьке місто Самарь ми почали по-справжньому згадувати лише з 2001 року. Саме тоді науковці й студенти Дніпропетровського національного університету під проводом професора Ірини Ковальової загорілися ідеєю ліквідувати ще одну "білу пляму" в історії Війська Запорозького низового. Характерно, що цей об'єкт розташований у межах нинішнього Дніпропетровська — на околиці селища Шевченка.

Археологічні роботи тривали тут упродовж чотирьох років. Їхні результати вражають. Адже вперше визначено "столицю" одного з паланкових центрів Запорозької Січі — старовинне місто Самарь. Більше того, отримано матеріальне підтвердження життя на цій території вже з кінця XIV століття. Це засвідчують численні знахідки — торговельні плом-

би з різних країн Європи, найдавніша з яких датується 1524 роком, особисті, адміністративні та військові печатки, натільні хрести, численні керамічні колекції, предмети, пов'язані з військовою справою. Вражає й нумізматична колекція, в якій понад 400 предметів із різних країн — Польщі, Швеції, Німеччини, Росії та більшості держав Центральної Європи. Цікаво, що серед безлічі поль-

«ВІЧНО БУДЕ УКРАЇНА, ВІЧНО БУДУТЬ КОЗАКИ»

На руїнах Богородицької фортеці відбувся Всеукраїнський фольклорно-етнічний патріотичний фестиваль "Самарська Покрова—2011".

ських монет третина фальшиві. З цього приводу науковці дійшли висновку, що в містечку Самарь існував невеликий завод з виготовлення підроблених монет — політичні події тих часів змушували таким чином підживляти економічну могутність нашого противника.

Надзвичайно важливо, що вдалося встановити точне місце розташування знаменних пам'яток нашої історії. Щодо знаходження, зокрема, Самарі науковці сперечалися цілих 150 років. Сьогодні можна стверджувати достеменно, що це — гирло Самарі, де був давній перевіз через річку. На переконання Ірини Ковальової,

заселення сучасного Дніпропетровська починалося саме звідси ще у XVI столітті. Отож пов'язувати появу сучасного обласного центру з рішенням російської імператриці Катерини II тільки у XVIII столітті, як на цьому вперто наголошує міська влада, не переобтяжуючи себе висновками фахівців-істориків, немає підстав.

У гарнізоні було створено перший у регіоні лазарет, діяла велика церква, розвивалися ремесла й торгівля — усе це свідчить, що тут колись існувало поселення зовсім не сільського типу.

"ЛЮБОВ К ОТЧИЗНИ ДЕ ГЕРОЇТЬ ..."

Донині на теренах Дніпропетровщини, безперечно, найвагомішою пам'яткою часів козаччини вважалася могила легендарного кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка з пам'ятником у сучасному Нікопольському районі. Тепер не доводиться сумніватися, серйозну конкуренцію (якщо так можна висловитися) їй складуть колишні містечко Самарь і Богородицька фортеця.

Саме тут уже вдруге пройшов Всеукраїнський фольклорно-етнічний патріотичний фестиваль "Самарська Покрова—2011", у якому найактивнішу участь взяли й просвітяни, а також дитячо-юнацькі козацькі осередки, козацькі організації з різних областей України, творчі колективи, майстри народних ремесел.

Численні присутні змогли ознайомитися з експонатами археологічних знахідок із Богородицької фортеці.

Протягом двох днів тут вирувало захопливе дійство. Отож немає сумніву, що територія колишнього містечка Самарь та Богородицької фортеці чимдалі ставитимуть місцем, яке символізує героїку наших славних предків, поряд з іншими визначними пам'ятками.

Знахідки з Богородицької фортеці

Повністю підтверджено, що саме на цьому місці була і Богородицька фортеця. А її вали на високому березі Самарі збереглися дотепер. Походивши ними, ніскільки не сумніваєшся у їхньому рукотворному походженні. Численні знахідки підтверджують серйозність цього укріплення: знайдено багато холодної та вогнепальної зброї, навіть запальовальні бомби, а також предмети, які свідчать, що тут служили іноземці.

Козацька забава "лава на лаву"

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в "Каталозі"

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі "Словом Просвіти", бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Марія КУЧЕРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті "Преса України" у середу.
Зам. № 3301241
Наклад у жовтні — 18 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.
Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

